

Universiteit Utrecht

*Escalatie van delinquent gedrag: een kwantitatief
onderzoek naar de invloed van de thuisomgeving en
delinquente leeftijdsgenoten op de escalatie van delicten
van delinquente adolescenten*

Masterthesis Contemporary Social Problems

Auteur: Paula Esink

Studentnummer: 4173317

Stage organisatie: Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie, afdeling
Wetenschap & Opleidingen

Stagebegeleider: Maaïke Kempes

Scriptiebegeleidster: Margriet van Hek

Tweede corrector: Anne Rigt Poortman

Inleverdatum: 13 juli 2018

Voorwoord

Voor u ligt de masterscriptie: ‘Escalatie van delinquent gedrag: *een kwantitatief onderzoek naar de invloed van de thuisomgeving en delinquente leeftijdsgenoten op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten*’. Deze scriptie is het resultaat van vijf interessante en leerzame maanden stage bij het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP), in het kader van de afronding van de master *Contemporary Social Problems* aan de Universiteit Utrecht.

Reeds tijdens mijn bachelor Sociologie merkte ik dat ik interesse had voor het onderwerp criminaliteit. Tijdens de huidige master heb ik er daarom voor gekozen om de track ‘Veiligheid en Criminaliteit’ te gaan volgen. Toen mijn oog viel op een stageplek bij het NIFP, een centrum van kennis en expertise op het gebied van forensische psychiatrie en psychologie, was ik dan ook gelijk geïnteresseerd. Ik kreeg de kans om aan de hand van Pro Justitia rapportages, voor mij een nieuwe manier van dataverzameling, een onderzoek op te stellen. In het begin was het even zoeken hoe mijn sociologische achtergrond binnen het NIFP paste, maar na wat passen en meten is het toch gelukt dit samen met mijn interesse voor criminaliteit te combineren tot een sociologische scriptie.

Ik wil graag van de gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken. Ten eerste wil ik mijn scriptiebegeleidster Margriet van Hek bedanken voor de fijne begeleiding en samenwerking. Je gedetailleerde feedback, je kritische blikken, het samen sparren over dingen waar ik zelf niet uitkwam en af en toe ook het luchten van mijn hart, hebben mij gemotiveerd om hard te werken en om het beste uit mijzelf en uit mijn scriptie te halen.

Ten tweede wil ik mijn stagebegeleidster vanuit het NIFP, Maaïke Kempes, bedanken voor de hulp die je mij geboden hebt. Door je uitgebreide kennis kon je zowel mijn inhoudelijke als praktische vragen vrijwel altijd direct beantwoorden.

Tot slot wil ik mijn ouders, mijn vriendinnen, een aantal meiden de master en mijn collega’s bij het NIFP bedanken voor zowel de mentale en praktische steun alsook de soms welkome afleidingen die jullie mij hebben geboden. Door jullie motiverende woorden bleef ik de moed bewaren en bleef ik gedreven om hard te werken.

Ik wens u veel leesplezier.

Paula Esink

Utrecht, 12 juli 2018

Samenvatting

De escalatie van delinquent gedrag – de toename in de ernst van gepleegde delicten – van delinquente adolescenten blijkt problematische gevolgen te hebben voor de Nederlandse samenleving en adolescenten die escaleren in hun delicten blijken moeilijk te resocialiseren in de maatschappij. In de huidige studie wordt onderzocht in hoeverre er sprake is van escalatie van delicten van delinquente adolescenten en in hoeverre deze escalatie beïnvloed wordt door de thuisomgeving en delinquente leeftijdsgenoten. Uit bestaande literatuur blijkt dat de sociale omgeving van invloed is op het delinquente gedrag van adolescenten. Er kan worden verwacht dat wanneer de sociale omgeving een negatieve invloed heeft op de adolescent, dit doorwerkt in het delinquente gedrag van de adolescent, waardoor wellicht een verergering van delicten plaatsvindt naarmate de criminele carrière vordert. Aan de hand van de *social learning theory of deviant behavior* wordt er verwacht dat adolescenten delinquent gedrag aanleren door middel van het belonen en/of het uitblijven van ontmoediging van delinquent gedrag. Daarom wordt er verwacht dat wanneer er sprake is van een instabiele thuisomgeving, er contact is met delinquente leeftijdsgenoten en er een mededader aanwezig is tijdens het plegen van het delict, de kans op escalatie zal worden vergroot. Ook wordt er verwacht dat het effect van contact met delinquente leeftijdsgenoten op de escalatie van delicten zal worden versterkt wanneer de adolescent opgroeit in een instabiele thuisomgeving. De resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op 100 Pro Justitia rapportages van 18- tot 23-jarige verdachte adolescenten. De hypothesen worden getoetst aan de hand van meervoudige logistische regressieanalyses. Uit de analyses is gebleken dat er sprake is van een effect van hulpverlening binnen de thuisomgeving op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. De effecten van de andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving, de instabiliteit van de thuisomgeving in het geheel en de factoren met betrekking tot de invloed van delinquente leeftijdsgenoten blijken geen effect te hebben op de escalatie van delicten. Ook blijkt het effect van het contact met delinquente leeftijdsgenoten op de escalatie van delicten niet te worden versterkt door het opgroeien in een instabiele thuisomgeving. Huidig onderzoek kan desondanks bijdragen aan het vormen van beleid omtrent de escalatie van delicten van delinquente adolescenten, dat inspeelt op de hulpverlening binnen de thuisomgeving van deze adolescenten.

Trefwoorden: escalatie van delicten, delinquent gedrag, *social learning theory of deviant behavior*, sociale omgeving, instabiele thuisomgeving, delinquente leeftijdsgenoten

Inhoudsopgave

1. Introductie	1
2. Theorie	7
2.1 <i>Social learning theory of deviant behavior</i>	7
2.2 De invloed van de thuisomgeving	8
2.3 De invloed van delinquente leeftijdsgenoten	13
2.4 Interactie tussen invloeden van thuisomgeving en delinquente leeftijdsgenoten	14
3. Methoden	17
3.1 Data	17
3.2 Operationalisaties	18
3.3 Analyses	23
4. Resultaten	25
5. Conclusie en discussie	29
5.1 Conclusie van de resultaten	29
5.2 Kwaliteiten en beperkingen van huidig onderzoek	34
5.3 Aanbevelingen voor beleid en vervolgonderzoek	37
Eindnoten	41
Literatuur	44
Appendix A	48
Appendix B	50
Appendix C	51
Appendix D	52
Appendix E	53

1. *Introductie*

Adolescenten blijken verantwoordelijk te zijn voor een groot deel van de criminaliteit in Nederland (Kamerstukken II, 33 498, nr. 3, 2012/13). Onder adolescenten wordt hierbij verstaan jeugdigen en jongvolwassenen in de leeftijd van 15 tot 23 jaar. In 2009 bleek één derde van alle verdachten in deze leeftijdsgroep te vallen (Kamerstukken II, 33 498, nr. 3, 2012/13). Van der Laan en Goudriaan (2016) stellen dat 2,5 procent van 18- tot 23-jarigen zijn geregistreerd bij de politie als overtreder, in vergelijking tot 1,1 procent in de totale populatie. Dat een groot deel van de (jeugd)criminaliteit plaatsvindt tijdens de adolescentie (Kamerstukken II, 33 498, nr. 3, 2012/13), kan mogelijk worden verklaard door de *age-crime curve*: deze toont aan dat crimineel gedrag piekt rond de late adolescentie en vroege volwassenheid, voordat het geleidelijk afneemt in de navolgende volwassen jaren (Farrington, Loeber & Jolliffe, 2008). In de bestaande literatuur ligt de focus in veel onderzoeken naar criminaliteit tijdens de adolescentie op de recidive van deze adolescenten, omdat er veel sprake blijkt te zijn van recidive onder criminele adolescenten (Kamerstukken II, 33 498, nr. 3, 2012/13). In de periode 2007-2011 was de recidive onder delinquente adolescenten in de leeftijd van 18- tot en met 24-jarigen ruim 30 procent (Van der Laan & Goudriaan, 2016). De recidive van jeugdige daders die in 2013 zijn bestraft ligt op 35,8 procent (Weijters, Verweij & Tollenaar, 2017). Er blijkt daarnaast ook sprake te zijn van een escalatie van criminaliteit onder delinquente adolescenten (Wolfgang et al., 1972; Rojek & Erikson, 1982; Liu, Francis & Soothill, 2011; Blumstein, Cohen, Roth & Visher, 1986). Escalatie verwijst naar de neiging om steeds ernstigere delicten te plegen naarmate de criminele loopbaan vordert (Kyvsgaard, 2003; Blumstein et al., 1986). Escalatie gaat nog een stap verder dan recidive in de zin dat er niet alleen gekeken wordt naar het aantal uitingen van crimineel gedrag of het aantal veroordelingen, maar er wordt gekeken naar de toename van de ernst van de delicten (Liu, Francis & Soothill, 2011). Bij een deel van de delinquente adolescenten vindt er gedurende hun gehele leven een escalatie van probleemgedrag plaats, wat daarmee kan leiden tot ernstige en gewelddadige delinquentie tijdens de volwassenheid (Moffit, 1993; Dijkstra & Veenstra, 2005). De escalatie van probleemgedrag gedurende het leven duidt aldus op het ontstaan van een criminele carrière, wat veel sociale en financiële gevolgen heeft voor de samenleving (Groot, Hoop, Houkes & Sikkels, 2007). Wanneer iemand escaleert neemt de ernst van de delicten toe en hoe ernstiger de gepleegde delicten zijn, hoe problematischer de gevolgen zijn voor de samenleving blijken te zijn (Groot et al., 2007). Daarnaast zijn adolescenten die escaleren in hun delinquente gedrag het minst vatbaar voor verandering, waardoor zij moeilijk zijn te

resocialiseren in de samenleving (Moffit, 1993). Door onderzoek te doen naar de escalatie van delicten, kan men leren begrijpen hoe de criminele loopbaan van delinquenten zich ontwikkelt (Moffit, 1993; Liu, Francis & Soothill, 2011). Het is daarom belangrijk om inzicht te krijgen in de factoren die leiden tot escalatie van delicten van delinquente adolescenten. In de bestaande literatuur over delinquente adolescenten is echter niet veel bekend over escalatie. Er blijkt nog veel onduidelijkheid te zijn binnen de wetenschappelijke literatuur met betrekking tot criminaliteit over de definitie van escalatie alsook over meetinstrumenten die kunnen worden gebruikt om de escalatie van overtredingen te kunnen bestuderen (Le Blanc, 2002; Britt, 1996). De enkele onderzoeken naar escalatie die wel zijn uitgevoerd, richten zich allen op andere aspecten van escalatie en zijn veelal niet gericht op de oorzaken die ten grondslag zouden kunnen liggen aan het escaleren van delinquent gedrag. Ook brengt de literatuur wisselende resultaten naar voren en wordt er door verschillende auteurs gesteld dat er nog veel controverse is rondom het onderwerp van escalatie (Liu, Francis & Soothill, 2011; Le Blanc, 2002; Hoffmann & Cerbone, 1999; Britt, 1996).

Samenvattend, omdat er slechts weinig onderzoek is gedaan naar escalatie, de literatuur die wel aanwezig is wisselende resultaten laat zien en de escalatie van criminele adolescenten duidt op het ontstaan van een criminele carrière, welke schadelijk is voor de Nederlandse samenleving, zal er in de huidige studie allereerst onderzocht worden in hoeverre er sprake is van escalatie van delicten onder adolescenten. De eerste onderzoeksvraag van deze studie is daarom:

In hoeverre is er sprake van escalatie van delicten van delinquente adolescenten?

Bij delinquente adolescenten blijkt er sprake te zijn van een nog onvoltooide ontwikkeling op emotioneel, sociaal, moreel en intellectueel niveau (Kamerstukken II, 33 498, nr. 3, 2012/13). Adolescenten hebben minder ervaring in het leven, minder intelligentie en hebben minder opleiding genoten ten opzichte van volwassenen, waardoor zij minder in staat zijn om de consequenties van hun gedrag te overzien (Steinberg & Monahan, 2007). Deze onvoltooide ontwikkeling leidt ertoe dat adolescenten vatbaar zijn voor impulsief gedrag en dat zij gemakkelijk beïnvloedbaar zijn door hun omgeving (Steinberg & Monahan, 2007; Ruder, 2008). Tijdens de adolescentie blijken vooral leeftijdsgenoten en de familieomgeving invloed te hebben op het gedrag van adolescenten en het nemen van (risicovolle) beslissingen (Kamerstukken II, 33 498, nr. 3, 2012/13; Wright & Cullen, 2001; Kloosterboer & Baker, 2009; Nijhof, Engels, Wientjes & De Kemp, 2007). Ouders worden vaak beschouwd als de belangrijkste figuren in het leven van hun kind, mede omdat ouders over het algemeen

verantwoordelijk worden gehouden voor het aanleren van sociale normen en moreel gedrag aan hun kinderen (Lwin, Stanaland, & Miyazaki, 2008). In de periode van adolescentie breiden adolescenten hun sociale relaties buiten de familie uit en krijgen leeftijdsgenoten ook een belangrijke en invloedrijke rol in het leven van de adolescent (Mesch, 2009; Nathanson, 2001).

Uit bestaande literatuur blijkt dat de familie en leeftijdsgenoten, welke deel uitmaken van de sociale omgeving van delinquente adolescenten, ook van invloed zijn op het delinquente gedrag dat zij vertonen (Sullivan, 2006; Ferwerda et al., 1996; Dijkstra & Veenstra, 2005; Kloosterboer & Bakker, 2009; Wright & Cullen, 2001; Nijhof et al., 2007; Agnew, 1991; Warr, 1993; Carlson, 2012, Ingram et al., 2007). Verschillende onderzoeken tonen aan dat de familie van invloed is op delinquentie onder adolescenten. Sullivan (2006) heeft in zijn onderzoek de invloed van de familieomgeving op delinquentie onder adolescenten bestudeerd. Uit dit onderzoek blijkt dat wanneer de familieomgeving een positieve invloed heeft op delinquente adolescenten, de familieomgeving een beschermend effect heeft op hun delinquente gedrag (Sullivan, 2006). Het onderzoek van Kloosterboer en Bakker (2009) toont aan dat er zich onder minderjarige plegers van geweldsdelicten onevenredig veel slachtoffers van huiselijk geweld bevinden. Dit duidt erop dat het ervaren van geweld binnen de thuisomgeving kan leiden tot het plegen van geweld (Kloosterboer & Bakker, 2009). Wright en Cullen (2001) hebben in hun onderzoek gekeken naar het effect van de controle en steun van ouders op crimineel gedrag van jongeren. Zij hebben gevonden dat delinquentie wordt verminderd door ouder-kind gehechtheid, huishoudelijke regels en ouderlijk toezicht (Wright & Cullen, 2001). Zowel de steun van als de controle door ouders zijn blijken dus belangrijk met betrekking tot het delinquente gedrag van adolescenten. Daarnaast stellen Nijhof et al. (2007) dat jeugdige delinquenten met een criminele ouder(s) meer delicten pleegden dan delinquenten zonder criminele ouder(s). Dit betekent dat crimineel gedrag van de ouders ervoor zorgt dat adolescenten een verhoogd risico lopen om ook betrokken te raken bij criminele activiteiten. Tevens hebben Ferwerda et al. (1996) onderzoek gedaan naar signalen tijdens de kindertijd, vóór het twaalfde levensjaar, die van belang zijn voor de ontwikkeling van later (ernstig) crimineel gedrag. Zij hebben signalen in kaart gebracht die een rol spelen bij jeugdigen die zich al vanaf een zeer jonge leeftijd schuldig maken aan ernstig crimineel gedrag. Signalen die betrekking hebben op persoonlijkheids-, persoons- en gedragskenmerken, maar ook op de gezinssituatie, politie- en justitiecontacten en eventuele delinquente vrienden, zijn in dit onderzoek onderzocht. Ferwerda et al. (1996) vinden in hun studie onder andere dat verschillende factoren in de gezinssituatie alsook het hebben van delinquente vrienden tijdens de kindertijd van invloed zijn op de ontwikkeling van crimineel gedrag op latere leeftijd.

Er zijn ook onderzoeken uitgevoerd naar de invloed van leeftijdsgenoten op delinquentie onder adolescenten. Sullivan (2006) heeft in zijn onderzoek ook de invloed van groepsdruk van leeftijdsgenoten op delinquentie onder adolescenten bestudeerd. Uit dit onderzoek blijkt dat groepsdruk van leeftijdsgenoten om delinquent gedrag te vertonen de sterkste verklarende variabele is voor delinquentie onder adolescenten (Sullivan, 2006). Ook Agnew (1991) heeft onderzocht in hoeverre de invloed van leeftijdsgenoten een effect heeft op delinquentie. Hij gebruikt hierbij verschillende maatstaven van de invloed van leeftijdsgenoten, namelijk de gehechtheid aan leeftijdsgenoten, de tijd die wordt gependend met deze leeftijdsgenoten en de mate waarin deze leeftijdsgenoten delinquent gedrag vertonen (Agnew, 1991). Uit dit onderzoek blijkt dat delinquente leeftijdsgenoten een versterkend effect hebben op het delinquente gedrag van adolescenten wanneer bovenstaande maatstaven zich op een hoog niveau bevinden, ofwel wanneer zij zeer gehecht zijn aan hun leeftijdsgenoten, zij veel tijd met hen spenderen en wanneer de leeftijdsgenoten een hoge mate van delinquent gedrag vertonen (Agnew, 1991).

Zowel de thuisomgeving als leeftijdsgenoten blijken aldus invloed te hebben op de ontwikkeling van delinquentie onder adolescenten. Er lijkt echter nog geen onderzoek te zijn gedaan naar de relatie tussen de sociale omgeving van delinquente adolescenten en escalatie van delicten. Er kan daarentegen worden verwacht dat de sociale omgeving ook van invloed is op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten, omdat de sociale omgeving gedurende de gehele adolescentie van invloed blijkt te zijn op het gedrag van adolescenten en de keuzes die adolescenten maken (Lwin, Stanaland & Miyazaki, 2008; Mesch, 2009; Nathanson, 2001; Kamerstukken II, 33 498, nr. 3, 2012/13; Wright & Cullen, 2001; Kloosterboer & Baker, 2009; Nijhof et al., 2007). De sociale omgeving blijkt grotendeels verantwoordelijk te zijn voor het aanleren van morele normen en gedragingen, waardoor verwacht kan worden dat wanneer de sociale omgeving een negatieve invloed heeft op de delinquente adolescent, deze dit doorwerkt op het delinquente gedrag van de adolescent. Hierdoor wordt dit gedrag mogelijk verergerd, waardoor er wellicht een escalatie van delicten plaatsvindt (Lwin, Stanaland & Miyazaki, 2008; Mesch, 2009; Nathanson, 2001). In huidig onderzoek zal daarom worden onderzocht in hoeverre de sociale omgeving, ofwel de thuisomgeving en delinquente leeftijdsgenoten, van invloed is op de escalatie van delicten onder delinquente adolescenten.

De tweede onderzoeksvraag die in dit onderzoek zal worden beantwoord is dan ook:

In hoeverre hebben de invloed van de thuisomgeving en de invloed van delinquente leeftijdsgenoten van een delinquente adolescent effect op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten?

De invloed van de thuisomgeving zal de kern zijn van huidig onderzoek; er zullen veel verschillende factoren van de thuisomgeving worden bestudeerd in relatie tot de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Daarnaast zullen ook er ook twee factoren met betrekking tot de invloed van leeftijdsgenoten worden bestudeerd. Door de combinatie van deze twee vormen van beïnvloeding van de sociale omgeving te bestuderen in relatie tot de escalatie van delicten van delinquente adolescenten, is huidig onderzoek een belangrijke en relevante aanvulling op al bestaande literatuur.

In het onderzoek van Ferwerda et al. (1996) wordt gesteld dat er een aantal signalen van belang zijn voor delinquent gedrag wanneer zij aanwezig zijn tijdens de kindertijd, maar wellicht is het ook nuttig om ook deze signalen te bestuderen tijdens de adolescentie. In huidig onderzoek zullen een aantal van de factoren met betrekking tot de invloed van de thuisomgeving die Ferwerda et al. (1996) noemen, worden bestudeerd in relatie tot de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. De factoren die in huidig onderzoek zullen worden meegenomen zijn het criminele gedrag van één of beide ouders, het criminele gedrag van broer(s) en/of zus(sen), de mishandeling, misbruik of verwaarlozing binnen het gezin van de adolescent en van de adolescent zelf, de (echt)scheiding van de ouders, de werkloosheid van één of beide ouders, de hulpverlening binnen het gezin en het niet thuis opgroeien van de adolescent.

Uit onderzoek blijkt daarnaast dat zowel het contact met delinquente leeftijdsgenoten alsook de groepsdruk die adolescenten ervaren om delinquent gedrag te gaan vertonen, van invloed zijn op het delinquente gedrag van adolescenten. In huidig onderzoek zal de invloed van leeftijdsgenoten op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten worden bestudeerd aan de hand van het contact met delinquente leeftijdsgenoten en het hebben van een mededader die de adolescent onder druk zet tijdens het plegen van delicten.

Dit onderzoek is gericht op het bestuderen van sociologische verklaringen voor de escalatie van delicten. Psychologische verklaringen zijn in dit onderzoek niet meegenomen. Deze zijn mogelijk wel aanwezig, maar door de sociologische focus van dit onderzoek, en door beperkingen in de data, is ervoor gekozen om psychologische verklaringen buiten beschouwing te laten. Met de huidige studie wordt getracht om inzicht te creëren in hoeverre

delinquente adolescenten escaleren in de ernst van hun gepleegde delicten en in hoeverre deze escalatie wordt beïnvloed door de sociale omgeving van deze delinquente adolescenten. Aangezien escalatie zowel hoge financiële alsook sociale kosten met zich meebrengt en daarmee zeer problematische gevolgen blijkt te hebben voor de Nederlandse samenleving, lijkt het belangrijk om de invloed van de sociale omgeving op de escalatie van delicten te bestuderen, om zo wellicht een bijdrage te kunnen leveren aan beleid omtrent de escalatie van delinquente adolescenten, dat inspeelt op de invloed van de sociale omgeving van deze adolescenten. De derde onderzoeksvraag die in de huidige studie zal worden beantwoord is daarom:

In hoeverre kan de escalatie van delicten onder delinquente adolescenten worden teruggedrongen door in te spelen op de invloed van de thuisomgeving en delinquente leeftijdsgenoten op deze adolescenten?

2. Theorie

In dit onderzoek worden verwachtingen opgesteld vanuit de *social learning theory of deviant behavior*. Er is gekozen voor deze theorie, omdat dit een veelvoorkomende theorie is in de sociologische literatuur over delinquentie (Agnew, 1991; Akers, Krohn, Lanza-Kaduce & Radosevich, 1979; Bandura, 1978; Nicholson & Higgings, 2017). Met name adolescenten blijken vatbaar voor het aanleren van gedrag van personen in hun sociale omgeving (Kamerstukken II, 33 498, nr. 3, 2012/13; Wright & Cullen, 2001; Kloosterboer & Baker, 2009; Nijhof et al., 2007), waardoor de *social learning theory* het meest passend lijkt voor huidig onderzoek. Deze theorie zal eerst algemeen worden uitgelegd. Daarna zal de theorie worden gebruikt om de invloed van de thuisomgeving en van delinquente leeftijdsgenoten op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten te verklaren. Tot slot zal het mechanisme met betrekking tot het modererende effect van de thuisomgeving op de relatie tussen het contact met delinquente leeftijdsgenoten en escalatie van delicten worden beschreven.

2.1 *Social learning theory of deviant behavior*

De *social learning theory of deviant behavior* (hierna: *social learning theory*) stelt dat (anti-) sociaal gedrag wordt verworven door het modelleren ofwel imiteren van het gedrag van anderen (Agnew, 1991; Akers, 1985; Akers et al., 1979). Bandura (1978) gebruikt de term ‘modelleren’ om te verklaren hoe mensen antisociaal gedrag aanleren, door het waarnemen van dit gedrag bij anderen. Hij stelt dat wanneer men antisociaal gedrag dat op een of andere manier wordt beloond, observeert bij anderen, men dit gedrag zal gaan imiteren (Bandura, 1978). Dit modelleren van gedrag wordt ook wel sociaal leren genoemd. Gedrag blijkt te worden versterkt door beloning van dit gedrag (positieve bekrachtiging) en het vermijden van straffen (negatieve bekrachtiging), en blijkt te worden verzwakt door aversieve stimuli (positieve straf) en het verlies van beloningen (negatieve straf) (Akers et al., 1979). In hoeverre antisociaal gedrag wordt verkregen en aanhoudt, hangt af van de beloningen en/of straffen voor het gedrag en van de beloningen en straffen die verbonden zijn aan alternatieve gedragingen; dit wordt ook wel differentiële bekrachtiging genoemd (Akers et al., 1979). Men zal sneller neigen naar het vertonen van antisociaal of delinquent gedrag wanneer dit positief wordt bekrachtigd, door onder andere financieel gewin of het verwerven van status, of wanneer het straffen van dergelijk gedrag door de sociale omgeving niet plaatsvindt, ofwel negatieve bekrachtiging (Nicholson & Higgings, 2017). Ook leert men evaluatieve definities aan die gedrag als goed of slecht bestempelen, tijdens interacties met belangrijke groepen in hun leven. In hoeverre anderen

antisociaal gedrag definiëren als goed, of op zijn minst als gerechtvaardigd in plaats van ongewenst, kan volgens de *social learning theory* ook verklaren in hoeverre men dit gedrag zal modelleren, naast het belonen en/of straffen van dit gedrag (Akers et al., 1979). Daarom kan antisociaal gedrag worden verwacht wanneer het bekrachtigd wordt ten opzichte van sociaal gedrag en wanneer het gedrag door de sociale omgeving wordt gedefinieerd als wenselijk of gerechtvaardigd (Akers et al., 1979).

De *social learning theory* stelt dat het modelleren van gedrag plaatsvindt door middel van een proces bestaande uit verschillende stappen. Differentiële associatie, wat verwijst naar de interactie met verschillende groepen, treedt als eerste op. Deze groepen bieden de sociale omgevingen waarin blootstelling aan definities en sociale bekrachtiging van gedrag plaatsvindt. Eenmaal aangeleerd, dienen deze definities als stimuli die gedrag versterken of verzwakken. Na het uitvoeren van het gedrag voor de eerste keer, wordt de imitatie van gedrag minder belangrijk. Op dit moment in het proces gaan de feitelijke gevolgen (bekrachtigers en bestraffers) van het gedrag een rol spelen. Deze feitelijke gevolgen bepalen de waarschijnlijkheid dat het gedrag zal worden voortgezet en op welk niveau (Akers et al., 1979). Deze gevolgen omvatten zowel de daadwerkelijke effecten van dergelijk gedrag, alsook de reacties van de groep waar de persoon deel van uitmaakt.

De *social learning theory* stelt dat de grootste gedragseffecten voortkomen uit interacties met groepen mensen die de belangrijkste bronnen van bekrachtiging en versterking van gedrag vormen. De belangrijkste van deze groepen blijken het gezin en vriendschapsgroepen met leeftijdsgenoten (Akers et al., 1979).

2.2 De invloed van de thuisomgeving

Ouders zijn van grote invloed op het leven van hun kinderen en dragen voor een groot deel bij aan de socialisatie van hun kinderen (Maccoby, 1992; Nijhof et al., 2007). Vooral tijdens de kindertijd spelen ouders een belangrijke rol; een periode in het leven van kinderen waarin zij nog zeer plooibaar zijn (Maccoby, 1992). Ouders zijn de primaire personen die tijdens de kindertijd bepalen wat hun kinderen aanleren, door een voorbeeldfunctie te vervullen en door beloningen en straffen uit te delen om gewenst gedrag te versterken en ongewenst gedrag te minimaliseren. Tijdens de kindertijd worden blijvende sociale vaardigheden, persoonlijkheidskenmerken en sociale oriëntaties en waarden vastgelegd (Maccoby, 1992). Kinderen worden dan ook aanzienlijk beïnvloed door hun ouders, aangezien zij als rolmodel fungeren spelen in hun leven (Bandura, 1978; Nijhof et al., 2007). Er kan derhalve worden verwacht dat wanneer ouders antisociaal gedrag vertonen tijdens de kindertijd en/of

adolescentie van hun kind, het kind dit gedrag zal modelleren (Akers et al., 1979). Er zijn verschillende manieren waarop ouders van invloed kunnen zijn op het (delinquent) gedrag, alsook op de escalatie van dit gedrag, van hun kinderen. In huidig onderzoek zullen twee verschillende mechanismen worden getoetst, die beide leiden tot verwachtingen over het effect van verschillende indicatoren van een instabiele thuisomgeving op de escalatie van delicten van delinquent adolescenten. Wanneer er binnen de thuisomgeving positieve definities over delinquent gedrag heersen en delinquent gedrag wordt vertoond, kunnen adolescenten delinquent gedrag direct aanleren door middel van het imiteren van het geobserveerde gedrag binnen hun thuisomgeving (Akers et al., 1979). Daarnaast kunnen adolescenten delinquent gedrag gaan vertonen wanneer de thuisomgeving dit gedrag niet ontmoedigt, doordat er andere prioriteiten heersen binnen de thuisomgeving (Akers et al., 1979).

Zoals Akers et al. (1979) beschrijven kan er ten eerste sprake zijn van positieve bekrachtiging van delinquent gedrag. Wanneer er binnen de thuisomgeving waarin de adolescent opgroeit een positieve houding tegenover crimineel gedrag heerst, en crimineel gedrag wordt aangemoedigd, wordt de adolescent blootgesteld aan normen die antisociaal gedrag rechtvaardigen (Nijhof et al., 2007). Antisociaal gedrag zal in deze thuisomgevingen door de kinderen worden aangeleerd door het imiteren van het antisociale gedrag dat zij waarnemen bij de personen in hun thuisomgeving. Zo blijkt crimineel gedrag van zowel ouders alsook van broers en zussen de kans op crimineel gedrag bij kinderen en adolescenten te vergroten (Nijhof et al., 2007; Ferwerda et al., 1996). Criminele ouders worden gezien als antisociale rolmodellen voor hun kinderen, en Nijhof et al. (2007) stellen dan ook dat wanneer ouders crimineel gedrag vertonen, dit in veel gevallen zal doorwerken op hun kinderen. Kinderen uit gezinnen waarin ouders crimineel gedrag vertonen of hebben vertoond, blijken vaak te escaleren in hun probleemgedrag gedurende hun gehele leven (Nijhof et al., 2007). Daarnaast lijkt ook het hebben van een delinquent broer en/of zus te leiden tot later crimineel gedrag. Adolescenten zijn ook geneigd om van hun broer(s) en/of zus(sen) waarmee de adolescent opgroeit binnen de thuisomgeving crimineel gedrag te imiteren, omdat zij, net als ouders, beschouwd kunnen worden als invloedrijke personen in de directe sociale omgeving van de adolescent die hen blootstellen aan afwijkend gedrag en normen over dit gedrag (Ferwerda et al., 1996; Nijhof et al., 2007)

Uit het onderzoek van Ferwerda et al. (1996) blijkt dat het ook van belang is voor het aanleren van antisociaal gedrag in hoeverre het kind getuige is (geweest) van geweld in de thuisomgeving en of het kind zelf verwaarloosd, mishandeld of misbruikt is tijdens de kindertijd of adolescentie. Verwaarlozing, mishandeling en misbruik binnen de thuisomgeving kan ook

worden beschouwd als een vorm van afwijkend of antisociaal gedrag waar de adolescent aan wordt blootgesteld. Omdat de thuisomgeving van grote invloed blijkt op het gedrag van adolescenten, zullen adolescenten die opgroeien in een situatie van verwaarlozing, mishandeling en/of misbruik vaak antisociaal gedrag aanleren, omdat zij binnen de thuisomgeving een vorm van antisociaal gedrag observeren (Ferwerda et al., 1996; Akers et al., 1979). De adolescent kan zelf slachtoffer zijn van psychische, lichamelijke en/of seksuele mishandeling, misbruik of verwaarlozing binnen de thuisomgeving, of kan getuige zijn van mishandeling en/of misbruik van één van de andere leden binnen de thuisomgeving. In beide gevallen wordt antisociaal gedrag geportretteerd binnen de thuisomgeving, waardoor de adolescent dit gedrag als gerechtvaardigd zal gaan definiëren. Wanneer de adolescent antisociaal gedrag als gewenst gaat zien, zal de adolescent zelf ook meer geneigd zijn om antisociaal of delinquent gedrag te gaan vertonen (Akers et al., 1979).

Bovenstaande factoren blijken een voorspellende waarde te hebben voor later crimineel gedrag wanneer zij aanwezig zijn tijdens de kindertijd door middel van positieve bekrachtiging van crimineel gedrag (Nijhof et al., 2007; Ferwerda et al., 1996). Deze factoren zullen worden meegenomen in dit onderzoek, om te toetsen of deze factoren ook van belang zijn voor het verklaren van escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Er wordt vanuit gegaan dat deze factoren hetzelfde effect hebben op escalatie als dat zij zouden hebben op delinquent gedrag in het algemeen. De eerste vier hypothesen met betrekking tot de thuisomgeving zijn daarom als volgt:

Hypothese 1: *Wanneer één of beide ouders van een delinquente adolescent crimineel gedrag vertonen of crimineel gedrag hebben vertoond tijdens de kindertijd, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer ouders geen crimineel gedrag vertonen of hebben vertoond in het verleden.*

Hypothese 2: *Wanneer er sprake is van een delinquente broer en/of zus in het gezin van de delinquente adolescent, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer er geen sprake is van een delinquente broer en/of zus.*

Hypothese 3: *Wanneer er sprake is (geweest) van mishandeling, (seksueel) misbruik of verwaarlozing binnen het gezin van de delinquente adolescent, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer hier geen sprake van is (geweest).*

Hypothese 4: *Wanneer de delinquente adolescent tijdens de kindertijd of adolescentie zelf is mishandeld, (seksueel) misbruikt of verwaarloosd, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer de adolescent dit niet heeft ervaren.*

Ten tweede kan er ook sprake zijn van negatieve bekrachtiging van delinquent gedrag binnen de thuisomgeving van de adolescent (Akers et al., 1979). Wanneer er problemen zijn binnen de thuisomgeving, hebben ouders vaak minder aandacht voor de opvoeding van hun kinderen, waardoor het ontmoedigen of straffen van crimineel gedrag vaak uit blijft (Ferwerda et al., 1996; Dijkstra & Veenstra, 2005; Nijhof et al., 2007). Uit het onderzoek van Ferwerda et al. (1996) blijkt onder andere dat echtscheiding van de ouders voorspellende waarde heeft voor toekomstig crimineel gedrag. Daarnaast blijkt ook de werkloosheid van één of beide ouders een voorspellende factor te zijn voor antisociaal gedrag van hun kind (Widom, 1989). Wanneer ouders gescheiden of werkloos zijn, vertonen ouders op zichzelf geen crimineel gedrag wat de adolescent zou kunnen imiteren en leert de adolescent niet per definitie aan dat crimineel gedrag als gerechtvaardigd of gewenst kan worden bestempeld. Desalniettemin wordt crimineel gedrag in deze situaties vaak niet ontmoedigd omdat er andere prioriteiten zijn, waardoor er verwacht kan worden dat adolescenten vaker crimineel gedrag zullen vertonen (Akers et al., 1979).

Daarnaast zullen in dit onderzoek ook twee indicatoren van een problematische gezinssituatie worden meegenomen die niet specifiek gericht zijn op het gedrag van personen binnen de thuisomgeving, maar op de gehele thuissituatie, namelijk aanwezigheid van hulpverlening binnen de thuisomgeving en het opgroeien van de adolescent buiten het gezin. Deze indicatoren worden meegenomen omdat delinquente adolescenten tijdens de kindertijd nog zeer kneedbaar blijken te zijn en niet alleen door specifiek gedrag van anderen binnen de thuisomgeving, maar door de gehele gezinssituatie worden beïnvloed (Dijkstra & Veenstra, 2005; Maccoby, 1992; Ferwerda et al., 1996). Een hoge frequentie van hulpverleningscontacten in het gezin blijkt te leiden tot crimineel gedrag (Ferwerda et al., 1996). Hetzelfde geldt voor het opgroeien in een pleeggezin, bij familie, kennissen of in instellingen. Wanneer de adolescent tijdens het opgroeien een periode buiten zijn of haar thuisomgeving heeft gewoond, wordt de kans ook vergroot dat de adolescent crimineel gedrag zal vertonen (Ferwerda et al., 1996). In deze gevallen zijn er meestal dusdanige problemen binnen de thuisomgeving, dat er hulpverlening ingeschakeld moet worden, of dat de adolescent uit huis moet wonen omdat de situatie niet meer handelbaar is. Ook in deze situaties blijft het straffen of ontmoedigen van afwijkend gedrag vaak uit, omdat de ouders minder bewust met de opvoeding van hun kinderen

bezig zijn, of omdat zij weinig of geen invloed hebben op de opvoeding van hun kinderen omdat deze niet thuis wonen.

Bovenstaande factoren blijken ook een voorspellende waarde te hebben voor crimineel gedrag, door middel van negatieve bekrachtiging van crimineel gedrag (Ferwerda et al., 1996). In dit onderzoek zullen deze factoren worden meegenomen om te toetsen of zij ook een rol spelen in het verklaren van escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Ook hier wordt er vanuit gegaan dat deze factoren hetzelfde effect hebben op escalatie als dat zij zouden hebben op delinquent gedrag in het algemeen. Hypothesen 5 tot en met 8 zijn daarom als volgt:

Hypothese 5: *Wanneer de ouders van de delinquente adolescent zijn gescheiden of uit elkaar zijn, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer de ouders nog bij elkaar zijn.*

Hypothese 6: *Wanneer één of beide ouders van een delinquente adolescent werkloos zijn (geweest), zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer de ouders niet werkloos zijn (geweest).*

Hypothese 7: *Wanneer er sprake is (geweest) van een hoge frequentie van hulpverlening in het gezin van de delinquente adolescent, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer er geen sprake is (geweest) van veel hulpverlening in het gezin*

Hypothese 8: *Wanneer de delinquente adolescent tijdens het opgroeien een periode uit huis heeft gewoond, bijvoorbeeld in een pleeggezin, bij familie of kennissen of in instellingen, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer de adolescent altijd thuis heeft gewoond.*

Eveneens zullen al deze factoren worden samengevoegd tot één variabele die de instabiliteit van de thuisomgeving in zijn geheel meet, om zo de invloed van de totale thuisomgeving op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten te toetsen. Vanuit de *social learning theory* wordt verwacht dat wanneer er sprake is van een instabiele thuisomgeving, adolescenten crimineel gedrag zullen aanleren door de beloning (positieve bekrachtiging) of het uitblijven van het ontmoedigen van dit gedrag (negatieve bekrachtiging) (Akers et al., 1979). Daarnaast zullen adolescenten die opgroeien in een instabiele thuisomgeving evaluatieve definities aanleren die crimineel gedrag als gewenst bestempelen,

waardoor de adolescent geneigd zal zijn om crimineel gedrag te gaan vertonen (Akers et al., 1979). Een combinatie van meerdere indicatoren van een instabiele thuisomgeving blijkt de kans op crimineel gedrag bovendien te vergroten (Ferwerda et al., 1996). Er kan daarom worden verwacht dat hoe meer indicatoren van instabiliteit aanwezig zijn binnen de thuisomgeving van de adolescent, hoe groter de kans zal zijn op het aanleren van delinquent gedrag. Wederom wordt er vanuit gegaan dat deze factoren hetzelfde effect hebben op escalatie als dat zij zouden hebben op delinquent gedrag in het algemeen. De negende hypothese is dan ook als volgt:

Hypothese 9: *Wanneer er sprake is van een instabiele thuisomgeving van de delinquente adolescent, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer er sprake is van een stabiele thuisomgeving.*

2.3 De invloed van delinquente leeftijdsgenoten

Criminele adolescenten kunnen gedrag zowel van hun ouders als van leeftijdsgenoten aanleren (Agnew, 1991; Nijhof et al., 2007). Delinquente adolescenten blijken vaak contacten en/of vriendschappen hebben met delinquente leeftijdsgenoten, die als rolmodellen fungeren voor het aanleren van delinquent gedrag (Mesch, 2009; Nathanson, 2001; Agnew, 1991; Brauer & Tittle, 2012). De *social learning theory of deviant behavior* stelt dat leeftijdsgenoten gedrag op verschillende manier kunnen beïnvloeden en suggereert dat de impact van delinquente leeftijdsgenoten wordt bepaald door de mate waarin deze leeftijdsgenoten de delinquentie versterken (Agnew, 1991). Wanneer delinquente adolescenten op een of andere manier gehecht zijn aan hun leeftijdsgenoten en deze leeftijdsgenoten delinquent gedrag vertonen en dit gedrag ook aanmoedigen, zal imitatie van dit gedrag door de delinquente adolescent worden gestimuleerd (Agnew, 1991). Wanneer adolescenten deel uitmaken van een delinquent netwerk, zullen zij hun percepties van potentiële reacties op delinquent gedrag vormen door herhaaldelijk te hebben waargenomen dat hun leeftijdsgenoten worden beloond voor dergelijk gedrag. Hieruit zullen zij concluderen dat zij ook zullen worden beloond voor hun criminele gedrag (Brauer & Tittle, 2012). Daarnaast kunnen definities met betrekking tot delinquentie de impact van delinquente leeftijdsgenoten bepalen. Wanneer leeftijdsgenoten een positieve houding hebben over criminaliteit, geven zij daarmee definities af die crimineel gedrag als gerechtvaardigd of gewenst evalueren (Akers et al., 1979). Dergelijke definities kunnen functioneren als discriminerende stimuli die ervoor zorgen dat delinquent gedrag waarschijnlijk wordt versterkt (Agnew, 1991). Vanuit de *social learning theory* kan aldus worden verwacht dat adolescenten delinquent gedrag zullen aanleren van delinquente leeftijdsgenoten wanneer

deze leeftijdsgenoten dit gedrag positief bekrachtigen. Voor dit onderzoek wordt wederom aangenomen dat het contact met delinquente leeftijdsgenoten hetzelfde effect heeft op escalatie als op delinquent gedrag in het algemeen.

Hypothese 10: *Wanneer er sprake is van contact tussen de delinquente adolescent en delinquente leeftijdsgenoten, zal er vaker sprake zijn een escalatie van delicten van de delinquente adolescent dan wanneer er geen sprake is van contact met delinquente leeftijdsgenoten.*

Daarnaast blijken delinquenten tijdens de adolescentie ook gevoelig te zijn voor de groepsdruk die hun delinquente leeftijdsgenoten op hen uitoefenen (McCord, Widom & Crowell, 2001). Doordat hun ontwikkeling nog onrijp is, kunnen adolescenten soms negatief reageren op de externe druk die volwassenen wel kunnen weerstaan (Steinberg & Monahan, 2007). Adolescenten zijn vaak geneigd om gemotiveerd te worden door louter emotie of groepsdruk van hun leeftijdsgenoten, die hen aanzetten tot criminele handelingen (Steinberg & Monahan, 2007). Adolescenten zullen daarom eerder bezwijken onder de druk die hun leeftijdsgenoten op hun uitoefenen, ook op het moment van het plegen van een delict (Steinberg & Monahan, 2007). Door deze vatbaarheid voor de druk van delinquente leeftijdsgenoten, blijken adolescenten in veel gevallen criminaliteit te plegen samen met delinquente leeftijdsgenoten, ofwel in groepsverband (Beke & Ferwerda, 2008; Stolzenberg & D'Alessio, 2008). Het plegen van delicten samen met deze delinquente leeftijdsgenoten lijkt aldus een verklaring te zijn voor het criminele gedrag van delinquente adolescenten. Voor huidig onderzoek wordt aangenomen dat de aanwezigheid van een mededader tijdens het plegen van het delict hetzelfde effect heeft op escalatie als dat het blijkt te hebben op delinquent gedag.

Hypothese 11: *Wanneer er sprake is van een mededader tijdens het plegen van het delict, zal er vaker sprake zijn van een escalatie van delicten van de delinquente adolescent dan wanneer er geen sprake is van een mededader.*

2.4 Interactie tussen invloed van thuisomgeving en delinquente leeftijdsgenoten

Warr (1993) stelt dat ouders invloed kunnen uitoefenen op de relatie tussen delinquente adolescenten en hun leeftijdsgenoten. Wanneer ouders van positieve invloed zijn op hun kinderen en crimineel gedrag afkeuren, kunnen ouders worden gezien als een potentiële barrière tussen adolescenten en delinquentie: wanneer adolescenten meer tijd spenderen met hun

familie, neemt de invloed van leeftijdsgenoten af. Enerzijds hebben adolescenten die veel tijd spenderen met hun familie simpelweg minder gelegenheid hebben voor de omgang met delinquente leeftijdsgenoten (Warr, 1993). Anderzijds zijn deze adolescenten ook minder vatbaar voor het sluiten van vriendschappen met delinquente leeftijdsgenoten, omdat zij afkeuring door hun familie willen voorkomen en/of omdat de familie vriendschappen met delinquente leeftijdsgenoten afkeurt of ontmoedigt. Hierdoor zullen deze adolescenten minder geneigd zijn om delinquent gedrag te imiteren van hun leeftijdsgenoten (Warr, 1993). Andersom kan dit betekenen dat wanneer ouders een negatieve invloed uitoefenen op hun kinderen, zij het effect van contact met delinquente leeftijdsgenoten op een negatieve wijze zullen versterken. Wanneer de thuisomgeving delinquent gedrag niet afkeurt en/of niet ontmoedigt, zullen adolescenten aldus meer geneigd zijn om beïnvloed te worden door delinquente leeftijdsgenoten; er is hierbij derhalve vooral sprake van negatieve bekrachtiging van delinquent gedrag. Ofwel, wanneer er bij de delinquente adolescent sprake is van een instabiele thuisomgeving, zal dit de invloed van delinquente leeftijdsgenoten op het delinquent gedrag van adolescenten versterken (Warr, 1993).

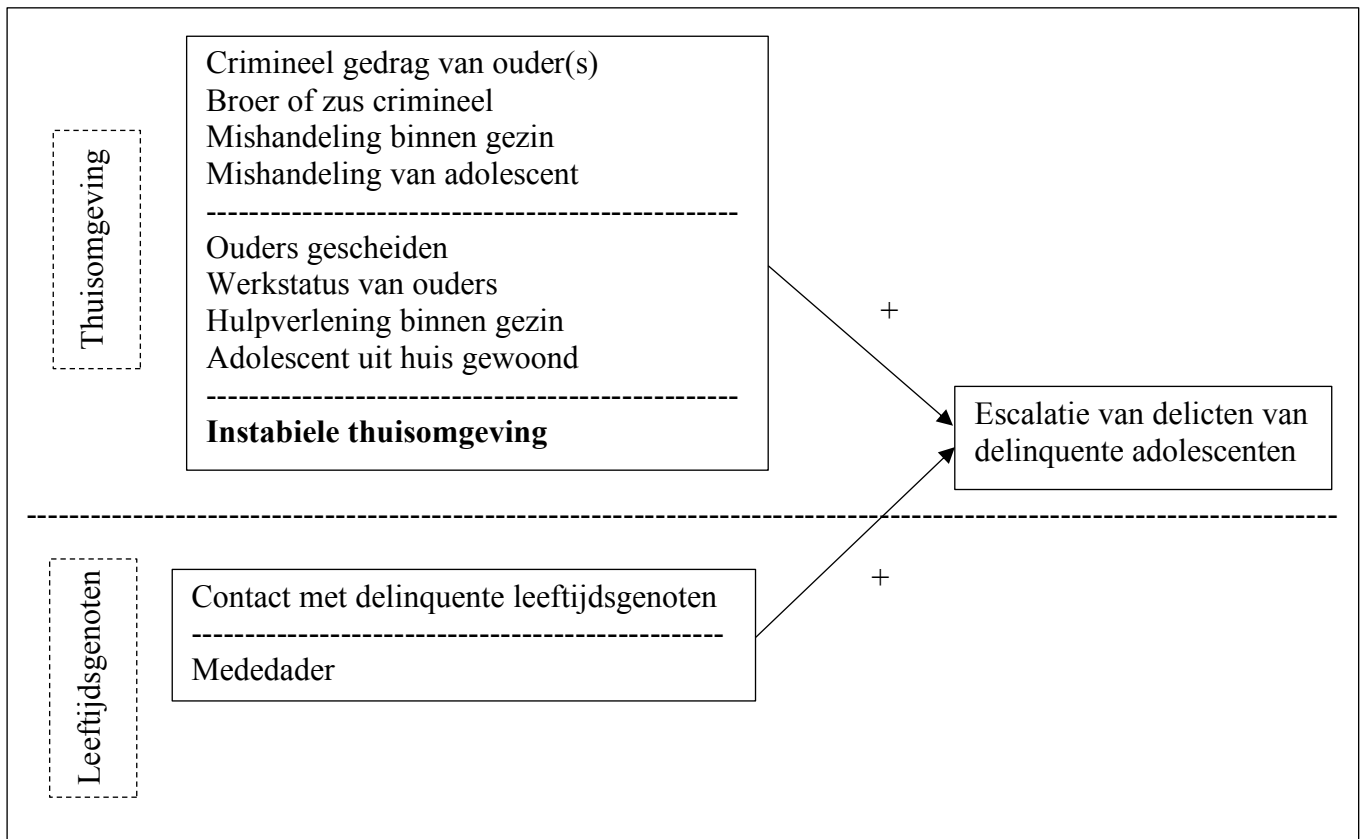
Ook Steinberg (1987) beschrijft dat de invloed van leeftijdsgenoten en hun acceptatie van delinquent gedrag van invloed is op het delinquent gedrag van adolescenten. Hij stelt daarnaast dat de gezinsstructuur van invloed kan zijn op de gevoeligheid van adolescenten voor de antisociale invloed die delinquente leeftijdsgenoten op hun uitoefenen, wat op zijn beurt weer van invloed kan zijn op de betrokkenheid van adolescenten bij afwijkende of delinquent activiteiten. Er blijkt volgens Steinberg (1987) aldus sprake te zijn van een indirect effect van ouders op het delinquent gedrag van hun kinderen, waarbij ouders in het geval van een instabiele thuisomgeving het effect van het contact met delinquente leeftijdsgenoten op delinquent gedrag van adolescenten versterken.

Gebaseerd op onderzoek van Warr (1993) en Steinberg (1987) kan worden verwacht dat ouders van grote invloed zijn op de relatie tussen adolescenten en hun delinquente leeftijdsgenoten. Wederom wordt aangenomen dat dit interactie-effect ook geldt voor de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. De laatste hypothese is dan ook als volgt:

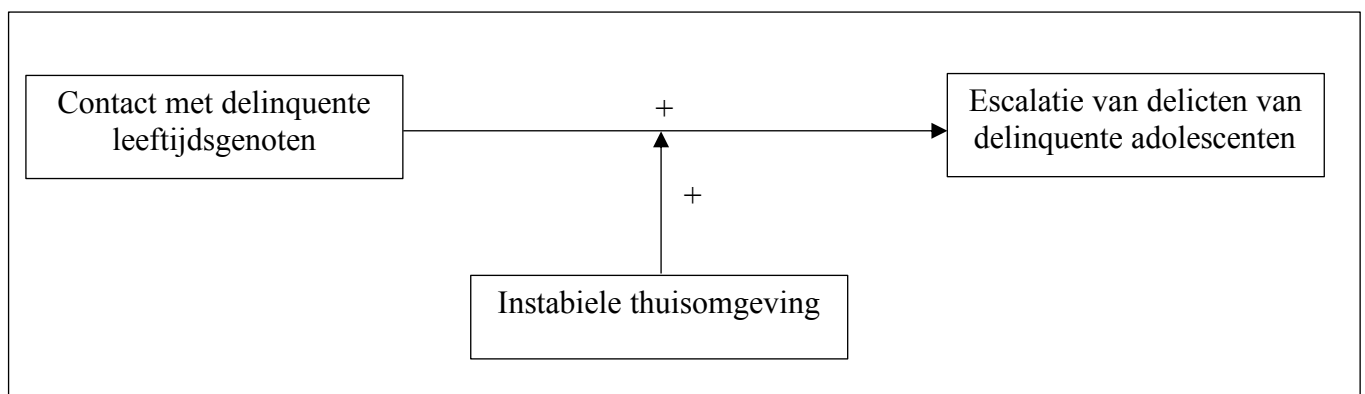
Hypothese 12: *Wanneer er bij de delinquente adolescent sprake is van een instabiele thuisomgeving, zal de relatie tussen het contact met delinquente leeftijdsgenoten en de escalatie van delicten sterker zijn dan wanneer er geen sprake is van een instabiele thuisomgeving.*

In Figuur 1 en Figuur 2 wordt een overzicht van de structuur van de hypothesen gepresenteerd.

Figuur 1
Relatie onafhankelijke variabelen en escalatie

Figuur 2
Relatie contact met delinquente leeftijdsgenoten en escalatie met modererende variabele instabiele thuisomgeving

3. Methoden

3.1 Data

Voor de toetsing van de hypothesen is gebruik gemaakt van data die verzameld is in april en mei 2018 door middel van een dossierstudie, gedurende een stage bij het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP). Deze data is verkregen uit Pro Justitia rapportages van 18- tot 23-jarige verdachten, welke zijn opgesteld door Pro Justitia rapporteurs. Deze adolescenten worden verdacht van het ten laste gelegde delict, maar er is nog niet bewezen dat zij dit ook daadwerkelijk hebben gepleegd en zijn hier dan ook (nog) niet voor gestraft. De officier van Justitie, een rechter-commissaris, de advocaat van de verdachte of de rechter kan aan het NIFP vragen de geestelijke toestand van een verdachte van een strafbaar feit te laten onderzoeken wanneer er enigszins een vermoeden is van een psychische stoornis of een gebrekkige ontwikkeling bij deze verdachte. Wanneer een verdachte ten tijde van diens ten laste gelegde in een bepaalde geestesgesteldheid verkeerde, kan dit namelijk invloed hebben op diens gedrag en keuzes daarin. De toerekeningsvatbaarheid en het recidiverisico kan hier ook vanaf hangen, waardoor het belangrijk is om de geestelijke toestand van een dergelijke verdachte te laten onderzoeken. De resultaten van dit onderzoek zijn aldus gebaseerd op analyses van een specifieke onderzoeksgroep. Voor dit onderzoek is gebruikt gemaakt van Pro Justitia rapportages van 18- tot 23-jarige verdachten waarover de rapportage na 1 april 2014 is opgesteld¹.

Om de hypothesen van het huidige onderzoek te kunnen toetsen zijn verschillende factoren en factoren met betrekking tot leeftijdsgenoten gecodeerd die vermeld staan in de Pro Justitiarapportages. Er is gekozen om een poweranalyse uit te voeren om de grootte van de benodigde steekproef te berekenen, omdat een poweranalyse aangeeft wanneer een steekproefomvang als adequaat kan worden beschouwd om de hypothesen effectief te kunnen toetsen (Kim & Seo, 2013). Een poweranalyse berekent de steekproefomvang aan de hand van de waarschijnlijkheid dat er een statistische significantie wordt bereikt. Wanneer de steekproef niet groot genoeg is, zullen er namelijk geen significante verschillen worden gevonden. Voor dit onderzoek zijn, naar aanleiding van de uitkomsten van de poweranalyse, 100 Pro Justitia rapportages gecodeerd. Bij het invoeren van de gegevens voor de poweranalyse is er gekozen voor een eenzijdige toets in verband met eenzijdige richting van de verwachtingen in de hypothesen, een *power* van 0,95 en er is gebruik gemaakt van een oddsratio van 2,2. Een oddsratio geeft de verhouding tussen de waarschijnlijkheid dat een gebeurtenis, in dit geval escalatie, zal voorvallen en de waarschijnlijkheid dat deze gebeurtenis niet zal voorvallen. Deze

oddsratio is bepaald aan de hand van onderzoeken van Farrington et al. (2001) en Keenan et al. (1995). In het onderzoek van Farrington et al. (2001) worden oddsratios genoemd oplopend van 2,2 t/m 3,4 voor verschillende familiefactoren die een invloed hebben op delinquentie. Het onderzoek van Keenan et al. (1995) noemt de oddsratios 2,2 en 4,3 voor jongeren waarvan de leeftijdsgenoten delinquent gedrag vertonen. Met de invoering van de grootste oddsratio van 4,3 kwam er een steekproefgrootte van 38 respondenten uit de poweranalyse, en met de invoering van de kleinste oddsratio van 2,2 werd een steekproefgrootte van 96 respondenten berekend. Om eventuele missings te kunnen compenseren is ervoor gekozen om 100 rapportages te coderen.

3.2 Operationalisaties

De afhankelijke variabele in dit onderzoek is de escalatie van delicten onder delinquente adolescenten. Ten eerste wordt er gekeken of er bij de adolescente verdachte sprake is van een justitieel verleden. In de Pro Justitia rapportages wordt het ‘uittreksel justitiële documentatie’ van de verdachte vermeld, waarin staat of de verdachte in het verleden is veroordeeld voor delicten. Wanneer er geen sprake is van een justitieel verleden, krijgt de respondent op deze variabele de waarde 0. Wanneer er wel sprake is van een justitieel verleden, krijgt de respondent de waarde 1, en wordt er gekeken of de delinquente adolescent geëscaleerd is in zijn of haar delicten. Dit is het geval wanneer het huidige delict waar de adolescent van wordt verdacht erger is dan voorgaande delicten en/of wanneer de ernst van de delicten van de delinquente adolescent tijdens diens delinquente verleden is toegenomen. Om de ernst van de delicten te classificeren, wordt gebruik gemaakt van het artikel van Kordelaar (2002). Hij heeft een lijst opgesteld met strafbare feiten vanuit het Wetboek van Strafrecht, waarbij de maximale strafdreiging per delict wordt aangegeven. Voor huidig onderzoek is deze lijst gesorteerd op de laagste tot en met de hoogste strafdreiging, uitgedrukt in maanden, om zo te bepalen welke delicten als erger kunnen worden beschouwd ten opzichte van andere delicten. Deze lijst wordt gepresenteerd in Appendix A. Bij de laatste drie strafbare feiten, waarbij de maximale strafdreiging varieert, is een inschatting gemaakt van de maximale strafdreiging op basis van de ernst van het ten laste gelegde delict. Wanneer er sprake is van escalatie van delicten, krijgt de respondent op de variabele *escalatie* de waarde 1. Wanneer de respondent niet is geëscaleerd in zijn of haar delicten, of wanneer deze geen justitieel verleden heeft en dus *first time offender* is, krijgt de respondent de waarde 0 op deze variabele. Zoals in Tabel 1 kan worden gezien, is er bij 76% van de delinquente adolescenten sprake van escalatie. Er kan ook worden beargumenteerd dat de respondenten die geen justitieel verleden hebben, geen kans hebben

gehad om te escaleren, en daarom niet onder dezelfde groep geschaard kunnen worden als de respondenten die hiertoe wel kans hebben gehad, maar alsnog niet geëscaleerd zijn in hun delicten. Uitgaande van deze redenatie, zouden de respondenten die geen justitieel verleden hebben (12), niet moeten worden meegenomen in dit onderzoek. In Tabel 3 in Appendix B worden de resultaten van de robuustheidsanalyses gepresenteerd wanneer deze 12 respondenten niet mee worden genomen in de analyses.²

Er worden elf onafhankelijke variabelen gebruikt in dit onderzoek, welke vallen onder de invloed van de thuisomgeving en de invloed van leeftijdsgenoten. De thuisomgeving wordt opgemaakt uit acht verschillende variabelen, die allen indicatoren zijn van een instabiele thuisomgeving. Deze variabelen worden allen gecodeerd aan de hand van de biografische anamnese in de Pro Justitia rapportages, ofwel uit andere delen van de rapportage waarin over de thuissituatie van de delinquente adolescent werd gesproken. Wanneer er in de rapportage niets vermeld staat over de indicator, wordt er in dit onderzoek vanuit gegaan dat er van deze indicator geen sprake is in het gezin van de delinquente adolescent, omdat deze specifieke indicatoren van dusdanig belang zijn dat zij benoemd zouden worden als zij aanwezig waren. Deze acht variabelen worden tevens samengevoegd tot één variabele om de totale instabiliteit in de thuisomgeving te meten.

De eerste variabele die is gebruikt als indicator van een instabiele thuisomgeving is *Crimineel gedrag van ouder(s)*. Wanneer beide ouders geen crimineel verleden hebben of crimineel gedrag vertonen krijgt de respondent de waarde 0, en wanneer één of beide ouders wel crimineel gedrag vertonen of hebben vertoond in het verleden, krijgt de respondent de waarde 1.

Daarnaast wordt gemeten of de delinquente adolescent een broer en/of zus heeft die ook crimineel gedrag vertonen of hebben vertoond in het verleden. Wanneer de adolescent geen broer(s) of zus(sen) heeft die crimineel gedrag vertonen, wordt de waarde 0 toegewezen op de variabele *Broer of zus crimineel*. Wanneer er wel sprake is van crimineel gedrag bij broer(s) of zus(sen), krijgt de adolescent de waarde 1 op deze variabele.

Er zijn twee variabelen aangemaakt over mishandeling, (seksueel) misbruik en/of verwaarlozing waar de delinquente adolescent eventueel aan blootgesteld is. Met de variabele *Mishandeling binnen gezin* wordt aangeduid of er sprake is (geweest) van mishandeling, (seksueel) misbruik en/of verwaarlozing binnen het gezin van de adolescent, maar niet van de adolescent zelf. Er kan hierbij gedacht worden aan mishandeling van de moeder door de vader, of door verwaarlozing van een broer of zus. Wanneer er geen sprake is van mishandeling, (seksueel) misbruik en/of verwaarlozing binnen het gezin, krijgt de respondent op deze

variabele de waarde 0, en wanneer hier wel sprake van is, krijgt de respondent de waarde 1 toegewezen. Met de variabele *Mishandeling van adolescent* wordt gemeten of de delinquente adolescent zelf is mishandeld, (seksueel) misbruikt of verwaarloosd tijdens de kindertijd of adolescentie. Wanneer de adolescent dit niet heeft ervaren krijgt hij of zij de waarde 0, en wanneer de adolescent dit wel heeft ervaren wordt de waarde 1 toegekend op deze variabele.

Daarnaast wordt gemeten of de ouders van de delinquente adolescent gescheiden of uit elkaar zijn. Wanneer de ouders nog bij elkaar zijn, krijgt de adolescent de waarde 0, en wanneer de ouders gescheiden zijn of uit elkaar zijn gegaan tijdens de kindertijd of adolescentie van de respondent, krijgt de respondent de waarde 1 op variabele *Ouders gescheiden*.

De werkloosheid van de ouders is gecodeerd als drie losse dummy variabelen, met de categorieën *Werkend*, *Werkloos* en *Onbekend*. In de rapportage staat meestal in de biografische anamnese beschreven of de ouders een baan hebben of dat zij om een bepaalde reden werkloos zijn (geweest). Wanneer beide ouders een baan hebben, krijgt de respondent op de categorie *Werkend* de waarde 1. Wanneer één of beide ouders werkloos zijn, krijgt de respondent op de categorie *Werkloos* de waarde 1. In een deel van de rapportages staat echter niets vermeld over de werkstatus van de ouders van de respondent. Echter, omdat de werkstatus van ouders niet van dusdanig belang is voor de Pro Justitia rapporteur bij het beoordelen van de geestesgesteldheid van de adolescent, kan er bij deze variabele niet vanuit worden gegaan dat wanneer er niets over de werkstatus van de ouders vermeld staat in de rapportage, de ouders daadwerkelijk geen baan hebben. Er is daarom voor gekozen om een categorie *Onbekend* aan te maken, waarop de respondent de waarde 1 scoort wanneer er over de werkstatus van de ouders niets vermeld staat in de rapportage.

Verder is gekeken of het gezin van de delinquente adolescent hulpverlening heeft ontvangen voordat de adolescent van het huidige ten laste gelegde werd verdacht; dit kan hulpverlening zijn die specifiek gericht was op de adolescent maar ook hulpverlening die is ingeschakeld voor andere leden van het gezin. Zo zijn bijvoorbeeld veel gezinnen al bekend bij Jeugdzorg, om jeugdbescherming, jeugdzorg of jeugdreclassering te ontvangen, is er in veel rapportages sprake van een ondertoezichtstelling (OTS) van één of meerdere kinderen binnen het gezin en/of is de organisatie MEE, die mensen met een beperking ondersteunt en ouders helpt met de opvoeding en ontwikkeling van hun kinderen, vaak ingeschakeld. Wanneer er geen sprake is geweest van enige vorm van hulpverlening binnen het gezin krijgt de adolescent de waarde 0, terwijl de respondent de waarde 1 toegewezen krijgt op de variabele *Hulpverlening binnen gezin* wanneer dit wel het geval is.

Eveneens wordt er gekeken of de delinquente adolescent tijdens de kindertijd en/of adolescentie thuis bij het gezin heeft gewoond, of dat deze buitenshuis heeft gewoond, bij bijvoorbeeld pleegouders, familie, kennissen of in een instelling. Wanneer de adolescent altijd thuis heeft gewoond, wordt de waarde 0 toegekend, terwijl de waarde 1 wordt toegekend op de variabele *Adolescent uit huis gewoond* wanneer de adolescent niet altijd thuis heeft gewoond tijdens de kindertijd en/of adolescentie.

Tot slot worden alle bovenstaande indicatoren voor een *Instabiele thuisomgeving* samengevoegd tot één variabele, waarbij de scores op de indicatoren waarvan sprake is in de thuisomgeving van de delinquente adolescent bij elkaar worden opgeteld. De respondent kan aldus respectievelijk de waarde 0 tot en met 8 op deze variabele toegewezen krijgen. In dit geval betekent dit dat hoe meer punten de adolescent op deze variabele heeft, hoe instabieler de thuisomgeving is. Er is een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd voor de samengevoegde schaal van de indicatoren van een instabiele thuisomgeving. Deze variabele is een formatieve schaal, wat inhoudt dat het niet één onderliggend construct meet, maar dat alle items een afzonderlijk deel meten van de factor ‘instabiele thuisomgeving’. De Cronbach’s Alpha van deze schaal is 0.420, wat inhoudt dat er samenhang is tussen de variabelen, maar niet voldoende om een schaal met een onderliggend construct te construeren, zoals verwacht. Deze Cronbach’s Alpha kan worden gezien als een indicator die aanduidt dat het gezamenlijk meten van alle indicatoren in een formatieve schaal wel betrouwbaar is.

Het *Contact met delinquente leeftijdsgenoten* wordt geoperationaliseerd door te scoren of de delinquente adolescent contact heeft met delinquente leeftijdsgenoten. Wanneer er in de Pro Justitia rapportage vermeld staat dat de delinquente adolescent contact heeft met delinquente leeftijdsgenoten, krijgt de respondent de waarde 1 op deze variabele, terwijl wanneer er specifiek staat dat er geen sprake is van contact met delinquente leeftijdsgenoten, de respondent de waarde 0 op deze variabele toegewezen krijgt. De meest voorkomende benoemingen hiervoor zijn onder andere ‘lid van een criminele organisatie’, ‘omgang met criminele peers’, ‘begeeft zich in een crimineel milieu’ en/of ‘verkeerde invloed door omgang met verkeerde vrienden’. Wanneer er in de rapportage niets staat over het contact met delinquente leeftijdsgenoten, wordt er vanuit gegaan dat er geen sprake is van contact met delinquente leeftijdsgenoten.

In de Pro Justitia rapportage wordt altijd het ten laste gelegde delict besproken en wordt er relevante informatie uit de gerechtelijke stukken gepresenteerd. Hierin wordt altijd genoemd of er wel of geen sprake was van een mededader tijdens het plegen van het ten laste gelegde delict. De respondent krijgt aan de hand hiervan op de variabele *Mededader* de waarde 0

wanneer er geen sprake was van een mededader en de waarde 1 wanneer er wel sprake was van een mededader tijdens het delict.

De controlevariabelen die worden meegenomen in dit onderzoek zijn de sekse, de leeftijd en het huidige opleidingsniveau van de delinquente adolescent. Er is gekozen voor sekse omdat vrouwen minder vaak delinquente handelingen blijken te plegen dan mannen (Jensen & Eve, 1976). Daarnaast blijken de sociale omstandigheden die tot de ontwikkeling van delinquent gedrag leiden te verschillen voor mannen en vrouwen (Sigvardsson, Cloninger, Bohman & Von Knorring, 1982). Er wordt gecontroleerd voor leeftijd, ondanks dat de respondenten in dit onderzoek allen in de leeftijd van 18 tot 23 jaar vallen, omdat de prevalentie van criminaliteit enigszins hoger blijkt te liggen onder delinquenten die zich aan het einde van hun adolescentie bevinden, dan onder delinquenten in het begin van de adolescentie (Brame, Turner, Paternoster & Bushway, 2012). Opleidingsniveau is meegenomen in dit onderzoek omdat uit de literatuur blijkt dat een lagere educatie leidt tot meer betrokkenheid bij criminaliteit, onder andere doordat een lagere educatie betekent dat er minder kansen op een (goedbetaalde) baan zijn, waardoor lager opgeleiden sneller zullen neigen naar criminele handelingen om in hun onderhoud te voorzien (Lochner, 2004; Lochner & Moretti, 2004). Er wordt bij alle controlevariabelen vanuit gegaan dat deze effecten ook gelden voor de escalatie van delicten.

Sekse wordt gemeten door in de Pro Justitia rapportage te kijken welk geslacht de delinquente adolescent heeft. Vrouwen krijgen op deze variabele de waarde 0, en mannen de waarde 1.

Leeftijd wordt gemeten door te coderen welke leeftijd de delinquente adolescent had ten tijde van het delict. De leeftijd die in dit onderzoek wordt meegenomen is dan ook de pleegleeftijd van de adolescent. Dit wordt berekend door de geboortedatum van de respondent af te trekken van de datum waarop het delict is gepleegd. Alle respondenten in dit onderzoek vallen in de leeftijds categorie van 18 tot 23 jaar.

Het huidige *Opleidingsniveau* wordt gemeten door een schaal te construeren die gebaseerd is op de acht categorieën die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) aanhoudt. De schaal voor het huidige opleidingsniveau ziet er als volgt uit: 0. Geen opleiding, 1. Basisonderwijs, 2. VMBO-B/K en MBO niveau 1, 3. VMBO-G/T en HAVO- en VWO-onderbouw, 4. MBO niveau 2 en 3, 5. MBO niveau 4, 6. HAVO- en VWO-bovenbouw, 7. HBO- en WO-bachelor en 8. HBO- en WO-master en doctor.

In Tabel 1 staan de beschrijvende statistieken van de variabelen die zijn opgenomen in de analyses die zijn uitgevoerd in dit onderzoek.

Tabel 1*Beschrijvende statistieken*

Variabelen	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD
<i>Afhankelijke variabele</i>					
Escalatie	100	0	1	0,760	0,429
<i>Onafhankelijke variabelen</i>					
Crimineel gedrag van ouder(s)	100	0	1	0,150	0,359
Broer of zus crimineel	100	0	1	0,180	0,386
Mishandeling binnen gezin	100	0	1	0,120	0,327
Mishandeling van adolescent	100	0	1	0,220	0,416
Ouders gescheiden	100	0	1	0,650	0,479
Werkstatus van ouders					
Werkend	100	0	1	0,240	0,429
Werkloos	100	0	1	0,450	0,500
Onbekend	100	0	1	0,310	0,465
Hulpverlening binnen gezin	100	0	1	0,880	0,327
Adolescent uit huis gewoond	100	0	1	0,650	0,479
Instabiele thuisomgeving	100	0	7	3,300	1,474
Contact met					
delinquente leeftijdsgenoten	100	0	1	0,630	0,485
Mededader	100	0	1	0,530	0,502
<i>Controle variabelen</i>					
Sekse	100	0	1	0,900	0,302
Leeftijd	100	18	22	19,530	1,410
Opleidingsniveau	100	0	6	0,750	1,540

3.3 Analyses

In Model 1 wordt een meervoudige logistische regressie gebruikt om hypothesen 1 tot en met 8, die betrekking hebben op de thuisomgeving en hypothesen 10 en 11, welke betrekking hebben op de invloed van leeftijdsgenoten, te toetsen. In dit model worden zowel alle

indicatoren van de instabiele thuisomgeving apart meegenomen, als ook de twee variabelen met betrekking tot leeftijdsgenoten, om de relatie tussen deze variabelen en de afhankelijke variabele escalatie te toetsen. Er is gekozen om deze effecten allen in één model te toetsen om te controleren voor eventuele samenhangende effecten van de variabelen. De controlevariabelen worden slechts meegenomen in de analyses om de effecten ervan te elimineren.

In Model 2 wordt hypothese 9 getoetst door middel van een meervoudige logistische regressie. Met dit model wordt de relatie tussen het opgroeien in een instabiele thuisomgeving en de escalatie van delicten getoetst. In dit model worden ook de variabelen met betrekking tot de invloed van leeftijdsgenoten meegenomen als controlevariabelen.

In Model 3 wordt er gebruik gemaakt van een meervoudige logistische regressie, met daarin de interactievariabele van contact met delinquente leeftijdsgenoten en instabiele thuisomgeving. Met deze analyse wordt het modererende effect van een instabiele thuisomgeving op de relatie tussen het contact met delinquente leeftijdsgenoten en escalatie getoetst, en wordt aldus hypothese 12 getoetst.

In alle modellen wordt gecontroleerd voor de variabelen sekse, leeftijd en opleidingsniveau. Deze variabelen worden meteen opgenomen in de regressieanalyses en niet apart toegevoegd. In dit onderzoek wordt er eenzijdig getoetst, omdat gerichte hypothesen worden getoetst.

4. Resultaten

In onderstaand figuur staat een overzicht van de hypothesen van huidig onderzoek.

Figuur 3

Overzicht hypothesen

- H1** *Wanneer één of beide ouders van een delinquente adolescent crimineel gedrag vertonen of crimineel gedrag hebben vertoond tijdens de kindertijd, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer ouders geen crimineel gedrag vertonen of hebben vertoond in het verleden.*
- H2** *Wanneer er sprake is van een delinquente broer en/of zus in het gezin van de delinquente adolescent, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer er geen sprake is van een delinquente broer en/of zus.*
- H3** *Wanneer er sprake is (geweest) van mishandeling, (seksueel) misbruik of verwaarlozing binnen het gezin van de delinquente adolescent, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer hier geen sprake van is (geweest).*
- H4** *Wanneer de delinquente adolescent tijdens de kindertijd of adolescentie zelf is mishandeld, (seksueel) misbruikt of verwaarloosd, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer de adolescent dit niet heeft ervaren.*
- H5** *Wanneer de ouders van de delinquente adolescent zijn gescheiden of uit elkaar zijn, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer de ouders nog bij elkaar zijn.*
- H6** *Wanneer één of beide ouders van een delinquente adolescent werkloos zijn (geweest), zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer de ouders niet werkloos zijn (geweest).*
- H7** *Wanneer er sprake is (geweest) van een hoge frequentie van hulpverlening in het gezin van de delinquente adolescent, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer er geen sprake is (geweest) van veel hulpverlening in het gezin*
- H8** *Wanneer de delinquente adolescent tijdens het opgroeien een periode uit huis heeft gewoond, bijvoorbeeld in een pleeggezin, bij familie of kennissen of in instellingen, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer de adolescent altijd thuis heeft gewoond.*
- H9** *Wanneer er sprake is van een instabiele thuisomgeving van de delinquente adolescent, zal er meer kans zijn op escalatie van delicten dan wanneer er sprake is van een stabiele thuisomgeving.*
-

vervolg

-
- H10** *Wanneer er sprake is van contact tussen de delinquente adolescent en delinquente leeftijdsgenoten, zal er vaker sprake zijn een escalatie van delicten van de delinquente adolescent dan wanneer er geen sprake is van contact met delinquente leeftijdsgenoten.*
- H11** *Wanneer er sprake is van een mededader tijdens het plegen van het delict, zal er vaker sprake zijn van een escalatie van delicten van de delinquente adolescent dan wanneer er geen sprake is van een mededader.*
- H12** *Wanneer er bij de delinquente adolescent sprake is van een instabiele thuisomgeving, zal de relatie tussen het contact met delinquente leeftijdsgenoten en de escalatie van delicten sterker zijn dan wanneer er geen sprake is van een instabiele thuisomgeving.*
-

De resultaten van de analyses zullen worden besproken aan de hand van de twaalf hypothesen van dit onderzoek.³ In Tabel 2 zijn de resultaten van de regressieanalyses gepresenteerd.

In Model 1a is er gekeken naar de relatie tussen de indicatoren van de instabiele thuisomgeving en de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Uit dit model is gebleken dat er voor zeven van de acht indicatoren van een instabiele thuisomgeving geen sprake is van een effect op het wel of niet escaleren van delicten van delinquente adolescenten. Er is geen statistisch significant effect gevonden op het escaleren van delicten voor het criminele gedrag van de ouder(s), het criminele gedrag van een broer en/of zus, de mishandeling, misbruik of verwaarlozing binnen het gezin, de mishandeling, misbruik of verwaarlozing van de delinquente adolescent, de echtscheiding van de ouders, de werkloosheid van ouder(s) en het uit huis wonen van de delinquente adolescent. Hypothese 1 tot en met 6 en hypothese 8 kunnen daarom niet worden bevestigd. Er bleek wel een positief significant effect te bestaan tussen de hulpverleningscontacten binnen het gezin en het wel of niet escaleren van delicten van delinquente adolescenten (OR = 5.333; 95% CI [1.046, 27.206]; p = 0.044). Dit houdt in dat delinquente adolescenten waarbij sprake is (geweest) van hulpverleningscontacten binnen het gezin, vaker zullen escaleren in hun delicten dan delinquente adolescenten waarbij er geen sprake is (geweest) van hulpverleningscontacten binnen het gezin. Hiermee wordt hypothese 7 van dit onderzoek bevestigd. Het effect van de aanwezigheid van hulpverlening binnen het gezin is opmerkelijk, omdat alle andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving geen effect bleken te hebben op het escaleren van delicten, terwijl juist verwacht werd dat instabiliteit binnen de thuisomgeving zouden leiden tot de ontvangst van

hulpverlening.⁴ Desalniettemin valt het effect van hulpverlening binnen het gezin op het escaleren van delicten van de delinquente adolescent binnen de verwachting van dit onderzoek, aangezien de hulpverlening binnen het gezin een indicator is van een problematische thuissituatie waarin moeilijkheden met één of meerdere gezinsleden aan de orde zijn.⁵

Daarnaast is in Model 1a ook de relatie tussen contact met delinquente leeftijdsgenoten en het escaleren van delicten en de relatie tussen de aanwezigheid van een mededader tijdens het delict en het escaleren van delicten getoetst. Er werden geen effecten gevonden van contact met delinquente leeftijdsgenoten en de aanwezigheid van een mededader tijdens het plegen van een delict op het wel of niet escaleren van delicten van delinquente adolescenten. Hypothesen 10 en 11 van dit onderzoek kunnen dan ook niet worden bevestigd. De verklaarde variantie van dit model is berekend aan de hand van de McKelvey & Zavoina Pseudo-R². Deze Pseudo-R² is 0.360, wat inhoudt dat met dit gehele model 3,6% van de variantie in het escaleren van delicten verklaard door de acht indicatoren van een instabiele thuisomgeving, contact met delinquente leeftijdsgenoten, de aanwezigheid van een mededader tijdens het delict, sekse, leeftijd en opleidingsniveau.

In Model 2a is er onderzocht of de indicatoren van een instabiele thuisomgeving gezamenlijk van invloed zijn op het escaleren van delicten van delinquente adolescenten met behulp van een samengevoegde variabele van alle indicatoren, om hypothese 9 van dit onderzoek te toetsen. Uit dit model is gebleken dat er geen sprake is van een effect van een instabiele thuisomgeving op het escaleren van delicten, waarmee hypothese 9 niet wordt bevestigd.

Tot slot is in Model 3a hypothese 12 van dit onderzoek getoetst. In dit model is onderzocht of het opgroeien in een instabiele thuisomgeving van invloed is op de relatie tussen het contact met delinquente leeftijdsgenoten en het escaleren van delicten. In deze analyse is van een interactievariabele van het contact met delinquente leeftijdsgenoten en een instabiele thuisomgeving meegenomen. Uit de analyse in dit model is gebleken dat het effect van een instabiele thuisomgeving niet van invloed is op de relatie tussen contact met delinquente leeftijdsgenoten en het wel of niet escaleren van delicten. De verwachting dat een instabiele thuisomgeving de relatie tussen het contact met delinquente leeftijdsgenoten en het escaleren van delicten versterkt wordt aldus niet bevestigd, waardoor hypothese 12 wordt verworpen.

De controle variabele sekse is in de analyses de verwachte richting uit gegaan; mannelijke delinquente adolescenten bleken vaker te escaleren in hun delicten dan vrouwelijke delinquente adolescenten. De controlevariabelen leeftijd en opleidingsniveau bleken geen effect te hebben op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten.⁶

Tabel 2*Regressiemodellen om de escalatie van delicten te voorspellen*

	Model 1		Model 2a		Model 3a	
	OR	95% CI	OR	95% CI	OR	95% CI
Constante	0.001		0.003		0.005	
Thuisomgeving variabelen						
Crimineel gedrag van ouder(s)	2.773	0.267, 28.817				
Broer of zus crimineel	0.853	0.167, 4.352				
Mishandeling binnen gezin	0.419	0.052, 3.373				
Mishandeling van adolescent	0.517	0.096, 2.794				
Ouders gescheiden	0.595	0.156, 2.267				
<i>Werkstatus van ouders</i>						
Werkloos	1.854	0.418, 8.217				
Onbekend	2.450	0.524, 11.457				
Hulpverlening binnen gezin	5.333*	1.046, 27.206				
Adolescent uit huis gewoond	2.012	0.535, 7.566				
Instabiele thuisomgeving			1.339	0.920, 1.949	1.233	0.747, 2.034
Leeftijdsgenoten variabelen						
Contact met delinquente leeftijdsgenoten	1.842	0.445, 7.627	1.876	0.548, 6.419	1.113	0.093, 13.382
Mededader	2.424	0.601, 9.774	1.668	0.531, 5.238	1.546	0.470, 5.093
Interactie variabele						
Instabiel*leeftijdsgenoten					1.204	0.558, 2.599
Controle variabelen						
Sekse	3.409	0.458, 25.357	4.287~	0.864, 21.273	4.204~	0.852, 20.739
Leeftijd	1.277	0.804, 2.029	1.242	0.829, 1.861	1.239	0.827, 1.857
Opleidingsniveau	0.825	0.573, 1.187	0.816	0.559, 1.110	0.809	0.594, 1.103

~p<0.1, *p<0.05, **p<0.01, N=100

5. Conclusie & discussie

5.1 Conclusie van de resultaten

Uit voorgaande onderzoeken bleek dat adolescenten verantwoordelijk zijn voor een groot deel van de criminaliteit in Nederland (Kamerstukken II, 33 498, nr. 3, 2012/13; CBS, 2015). In onderzoeken naar criminaliteit tijdens de adolescentie ligt de focus vaak op de recidive van adolescenten, aangezien er veel sprake blijkt te zijn van recidive onder delinquente adolescenten (Kamerstukken II, 33 498, nr. 3, 2012/13; Van der Laan & Goudriaan, 2016; Weijters, Verweij & Tollenaar, 2017). Er bleek in de bestaande literatuur echter weinig bekend te zijn over de escalatie van delicten van delinquente adolescenten, terwijl escalatie van delicten duidt op het ontstaan van een criminele carrière, wat problematische sociale alsook financiële gevolgen heeft voor de samenleving (Groot et al., 2007). Hoe ernstiger de delicten die de delinquente adolescent pleegt zijn, hoe problematischer de gevolgen voor de samenleving blijken te zijn en hoe moeilijker het blijkt te zijn om de adolescent terug te plaatsen in de maatschappij (Groot et al., 2007; Moffit, 1993). De eerste onderzoeksvraag van de huidige studie is daarom: *In hoeverre is er sprake van escalatie van delicten van delinquente adolescenten?* In dit onderzoek is er gebruik gemaakt van 100 Pro Justitia rapportages van 18- tot 23-jarige verdachten, waarbij het vermoeden speelt dat er sprake is van een psychische stoornis en/of een gebrekkige ontwikkeling. Omdat de resultaten van dit onderzoek aldus zijn gebaseerd op een specifieke onderzoeksgroep, zijn de mate van escalatie die wordt gevonden in dit onderzoek, alsmede andere resultaten van dit onderzoek, wellicht niet geheel representatief voor alle delinquente adolescenten in Nederland. Uit huidig onderzoek is gebleken dat er bij 76% van de onderzochte delinquente adolescenten sprake is van een escalatie van delicten. Wanneer de respondenten zonder justitieel verleden verwijderd werden uit de steekproef, bleek er van de overige delinquente adolescenten 86,4% geëscaleerd te zijn in hun delicten.

De tweede onderzoeksvraag van huidig onderzoek is: *In hoeverre hebben de invloed van de thuisomgeving en de invloed van delinquente leeftijdsgenoten van een delinquente adolescent effect op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten?* Vanuit de Pro Justitia rapportages zijn factoren opgesteld met betrekking tot de thuisomgeving van de delinquente adolescenten en met betrekking tot delinquente leeftijdsgenoten, om zo door middel van meervoudige logistische regressies de hypothesen van dit onderzoek te toetsen.

In bestaande literatuur kwam naar voren dat tijdens de adolescentie vooral de thuisomgeving en leeftijdsgenoten van invloed zijn op het gedrag van adolescenten. Er bleek al

wel onderzoek gedaan te zijn naar de invloed van familie en leeftijdsgenoten op delinquent gedrag en recidive van adolescenten, maar nog niet naar de invloeden van de sociale omgeving op de escalatie van delicten. Aan de hand van de *social learning theory of deviant behavior* werd verwacht dat adolescenten delinquent gedrag zullen imiteren wanneer zij dit zien bij invloedrijke personen in hun sociale omgeving en/of wanneer dit gedrag actief wordt beloond en/of niet wordt ontmoedigd door deze personen.

In dit onderzoek kon voor de meeste indicatoren van een instabiele thuisomgeving niet bevestigd worden dat deze van invloed zijn op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. De indicatoren crimineel gedrag van één of beide ouders, crimineel gedrag van broer(s) en/of zus(sen), mishandeling, misbruik en/of verwaarlozing binnen het gezin en van de delinquente adolescent zelf, (echt)scheiding van de ouders, werkloosheid van één of beide ouders en het uit huis wonen van de delinquente adolescent blijken allen geen invloed te hebben op de kans om te escaleren in delicten van delinquente adolescenten. Dit laat zien dat de kans dat delinquente adolescenten escaleren in hun delicten niet lijkt te worden beïnvloed door het belonen en/of het vermijden van straffen van delinquent gedrag. Wellicht is de *social learning theory* niet zo voorspelbaar als Bandura (1978) stelt. De theorie is wellicht te deterministisch opgesteld: het suggereert dat kinderen en adolescenten waargenomen gedrag passief absorberen en imiteren zonder logisch na te denken over de implicaties hiervan. In echte levenssituaties is het gedrag van kinderen en adolescenten echter wellicht niet zo voorspelbaar als Bandura doet lijken. Daarnaast blijkt volgens Harris (1995) dat het gedrag van leden binnen de thuisomgeving weinig tot geen blijvende gevolgen heeft voor de ontwikkeling van adolescenten. Wat de adolescent aanleert binnen de thuisomgeving, zou daarom buitenshuis van weinig nut zijn (Harris, 1995). Wellicht leert de adolescent delinquent gedrag daarom wel aan binnen de thuisomgeving, maar uit dit zich niet in escalatie van dit gedrag buiten de thuisomgeving.

Een andere verklaring voor het gebrek aan bewijs voor de effecten van de bovenstaande indicatoren van een instabiele thuisomgeving, is wellicht dat de invloed van de thuisomgeving wel het delinquente gedrag van een adolescent kan voorspellen, maar dat de thuisomgeving niet van invloed is op de toename in de ernst van delicten die de delinquente adolescent pleegt. Vanuit de bestaande literatuur bleek dat de thuisomgeving een belangrijke rol speelde bij het ontwikkelen van delinquent gedrag van adolescenten (Bandura, 1978; Nijhof et al., 2007; Ferwerda et al., 1996; Akers et al., 1979), maar wellicht liggen er andere factoren ten grondslag aan de escalatie van delicten van delinquente adolescenten, die in de huidige studie niet zijn onderzocht. Wanneer delinquent gedrag binnen de thuisomgeving wordt beloond en/of niet wordt ontmoedigd, zullen adolescenten dit gedrag aanleren, wat daarmee leidt tot het

ontwikkelen van delinquent gedrag (Akers et al., 1979). Echter, wanneer adolescenten escaleren in hun delinquent gedrag, hebben zij het delinquent gedrag al aangeleerd en vindt er slechts een toename in de ernst van de gepleegde delicten gedurende de criminele carrière plaats (Kryvsgaard, 2003; Blumstein et al., 1986; Liu, Francis & Soothill, 2011). Er zou daarom gesteld kunnen worden dat de escalatie van delicten wellicht volgens een ander mechanisme werkt waarbij sociaal leren een minder grote rol speelt, waardoor er wellicht andere factoren en/of mechanismen ten grondslag liggen aan de escalatie van delicten van delinquent adolescenten.

Daarenboven zou de psychische gesteldheid van de delinquent adolescent een rol kunnen spelen bij het verklaren van de escalatie van delicten. Zoals beschreven is er bij de respondenten in dit onderzoek een vermoeden van een psychische stoornis en/of een gebrekkige ontwikkeling. De geestelijke gesteldheid van de respondenten kon echter door onvolledige informatie in de Pro Justitia rapportages niet worden meegenomen in huidig onderzoek, waardoor er niet gecontroleerd kon worden of dit een van invloed is op de escalatie van delicten van de delinquent adolescenten. Bij het opstellen van de Pro Justitia rapportage wordt er vanuit gegaan dat wanneer de adolescent ten tijde van het plegen van het delict in een bepaalde geestesgesteldheid verkeerde, dit diens gedrag en keuzes zou kunnen beïnvloeden. Ook wordt er verondersteld dat de geestesgesteldheid van invloed zou kunnen zijn op het recidiverisico van de adolescent. Het is daarom aannemelijk dat de geestelijke toestand van de delinquent adolescent ook een effect heeft op de escalatie van delicten.

Huidig onderzoek bevestigt wel dat de aanwezigheid van hulpverlening binnen het gezin van de delinquent adolescent een positief effect heeft op de escalatie van delicten. Dit houdt in dat de aanwezigheid van hulpverlening binnen het gezin leidt tot de escalatie van delicten van de delinquent adolescent. Hiermee wordt de verwachting vanuit de *social learning theory*, dat het straffen of ontmoedigen van delinquent gedrag uitblijft, doordat ouders minder bewust bezig zijn met de opvoeding van hun kinderen door problemen binnen de thuisomgeving, bevestigd. Wanneer er hulpverlening nodig is binnen een gezin, duidt dit vaak op ernstige problemen binnen de thuisomgeving. Er kan dus gesteld worden dat hulpverlening binnen het gezin van de delinquent adolescent duidt op instabiliteit binnen gezin, waardoor delinquent gedrag van de adolescent wordt beloond en/of niet wordt ontmoedigd binnen de thuisomgeving. Dat er wel een effect van hulpverlening gevonden is, terwijl er gecontroleerd werd voor alle andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving, die geen effect bleken te hebben op de escalatie van delicten, is opmerkelijk, omdat aan de hand van de theorie juist verwacht werd dat deze factoren zouden bijdragen aan instabiliteit, wat op zijn beurt als consequentie zou kunnen hebben dat het gezin hulpverlening ontvangt. Om te kunnen uitsluiten dat effecten

worden gemedieerd door andere indicatoren, is hulpverlening apart van alle andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving getoetst en zijn daarna alle indicatoren met uitzondering van hulpverlening getoetst. Hieruit is gebleken dat het effect van hulpverlening enigszins afneemt wanneer de andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving worden toegevoegd, wat er op kan duiden dat het effect van hulpverlening wellicht enigszins wordt gemedieerd door één of meer van de andere indicatoren. Daarnaast wordt een effect gevonden van het uit huis wonen van de adolescent op het escaleren van delicten wanneer hulpverlening niet wordt meegenomen in de analyse. Wanneer er gecontroleerd wordt voor hulpverlening, verdwijnt dit effect, wat er op zou kunnen wijzen dat de kans om te escaleren groter is in gezinnen waar hulpverlening aanwezig is omdat jongeren in die gezinnen vaker uit huis worden geplaatst, wat hun kans om te escaleren vergroot.

Wellicht spelen andere factoren of indicatoren een rol bij het ontvangen van hulpverlening, die binnen dit onderzoek niet zijn meegenomen. Ferwerda et al. (1996) beschrijven een aantal andere factoren, die in dit onderzoek niet bestudeerd konden worden in verband de onvolledigheid van de informatie hierover in de Pro Justitia rapportages, die wellicht ook een oorzaak zouden kunnen zijn voor de ontvangst van hulpverlening binnen de thuisomgeving. Zo zou er binnen de thuisomgeving van de delinquente adolescenten in dit onderzoek sprake kunnen zijn van alcohol- en/of drugsgebruik door één of beide ouders, een laag opleidingsniveau van één of beide ouders of een broer of zus met gedragsproblemen, waardoor hulpverlening ingeschakeld wordt in de thuisomgeving van de delinquente adolescent en hun kans om te escaleren wellicht toeneemt. Ook de reeds benoemde geestelijke gesteldheid van de adolescent zelf zou van belang kunnen zijn op het ontvangen van hulpverlening binnen de thuisomgeving. Wanneer er sprake is van een mentale stoornis en/of een gebrekkige ontwikkeling, zou dit er immers voor kunnen zorgen dat er hulpverlening wordt ingeschakeld.

Tevens is er in dit onderzoek onderzocht in hoeverre de indicatoren van een instabiele thuisomgeving gezamenlijk een effect hebben op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Er werd aan de hand van bestaande literatuur en de *social learning theory* verwacht dat hoe instabieler de thuisomgeving van de delinquente adolescent was, hoe groter de kans op escalatie van delicten zou zijn, doordat delinquent gedrag beloond zou worden of het ontmoedigen van dit gedrag zou uitblijven binnen de thuisomgeving. In dit onderzoek kon deze voorspelling echter niet bevestigd worden, wat lijkt te betekenen dat de instabiliteit van de thuisomgeving waar de delinquente adolescent in opgroeit in dit onderzoek niet van belang is voor de escalatie van delicten. In bestaande literatuur werd wel een effect gevonden van een instabiele thuisomgeving op het delinquente gedrag van adolescenten (Ferwerda et al., 1996;

Dijkstra & Veenstra, 2005; Nijhof et al., 2007; Maccoby, 1992), maar ook hier zou gesteld kunnen worden dat er wellicht andere factoren en/of mechanismen, die in huidig onderzoek niet zijn bestudeerd, een rol spelen bij het verklaren van de escalatie van delicten van delinquente adolescenten, omdat het aanleren van gedrag binnen de instabiele thuisomgeving wellicht minder van belang is voor escalatie.

Wat betreft de invloed van leeftijdsgenoten, bleek er nog weinig tot geen onderzoek te zijn gedaan naar de relatie tussen de invloed van delinquente leeftijdsgenoten en de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Daarom is in deze studie ten derde onderzocht in hoeverre delinquente leeftijdsgenoten van invloed zijn op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Zowel de hypothese met betrekking tot het contact met delinquente leeftijdsgenoten als ook de hypothese met betrekking tot de aanwezigheid van een mededader tijdens het plegen van het delict, worden in dit onderzoek niet ondersteund. Dit laat zien dat het imiteren van delinquent gedrag van leeftijdsgenoten door de positieve bekrachtiging van dit gedrag door leeftijdsgenoten, noch de groepsdruk die adolescenten tijdens het plegen van het delict eventueel zouden ervaren, niet van belang lijken te zijn voor de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Ook hier geldt dat er in de bestaande literatuur effecten werden gevonden van de invloed van leeftijdsgenoten op het delinquente gedrag van adolescenten (Agnew, 1991; Nijhof et al., 2007; Mesch, 2009; Nathanson, 2001; Brauer & Tittle, 2012; McCord, Widom & Crowell, 2001; Steinberg & Monahan, 2007; Beke & Ferwerda, 2008; Stolzenberg & D'Alessio, 2008), maar dat er wellicht andere mechanismen ten grondslag liggen aan de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Ungar (2000) stelt dat het aannemen van gedrag een bewust toegepaste strategie van adolescenten is, om sociale en persoonlijke macht te vergroten en dat antisociaal gedrag van adolescenten niet kan worden verklaard door groepsdruk. Dit kan erop duiden dat adolescenten niet worden beïnvloed worden door het contact met delinquente leeftijdsgenoten en/of de groepsdruk die zij ervaren, waardoor de invloed van delinquente leeftijdsgenoten wellicht minder van belang voor de toename in de ernst van delicten van delinquente adolescenten.

Tot slot is in dit onderzoek onderzocht in hoeverre het effect van het contact met delinquente leeftijdsgenoten wordt versterkt voor delinquente adolescenten waarbij er sprake is van een instabiele thuisomgeving. Vanuit bestaande literatuur werd verwacht dat wanneer adolescenten opgroeien in een instabiele thuisomgeving, zij meer vatbaar zullen zijn voor invloeden van delinquente leeftijdsgenoten, omdat hun ouders delinquent gedrag belonen of niet ontmoedigen. Uit huidig onderzoek is gebleken dat het effect van het contact met delinquente leeftijdsgenoten op de escalatie van delicten niet significant sterker is voor

adolescenten die opgroeien in een instabiele thuisomgeving. Hiermee wordt de hypothese over het moderatie-effect niet bevestigd. Wellicht is de thuisomgeving wel van invloed op het vormen van contacten en vriendschappen met delinquente leeftijdsgenoten, maar heeft de thuisomgeving geen invloed meer op de relatie tussen contact met delinquente leeftijdsgenoten en de escalatie van delicten wanneer deze contacten en/of vriendschappen al gevormd zijn (Warr, 1993; Carlson, 2012).

5.2 Kwaliteiten en beperkingen van huidig onderzoek

Huidig onderzoek is een nuttige aanvulling op bestaande literatuur omdat dit onderzoek nieuwe inzichten geeft over de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Vanuit reeds bestaande literatuur bleek dat escalatie problematische gevolgen heeft voor de Nederlandse samenleving (Groot et al., 2007). Escalatie van delicten van delinquente adolescenten is nog problematischer dan de recidive van deze adolescenten, omdat naar mate de ernst van de delicten toeneemt, de financiële en sociale kosten voor de samenleving steeds hoger worden. Daarnaast blijken delinquente adolescenten die escaleren in hun delicten niet vatbaar te zijn voor verandering, waardoor zij moeilijk zijn te resocialiseren in de maatschappij (Moffit, 1993). Het bleek daarom belangrijk om de escalatie van delicten van delinquente adolescenten te onderzoeken. Tot op heden was er weinig tot geen onderzoek gedaan naar de escalatie van delicten, noch naar factoren die hier wellicht aan ten grondslag zouden kunnen liggen. Er zijn daarom in huidig onderzoek verschillende factoren met betrekking tot de sociale omgeving van de delinquente adolescent bestudeerd, in relatie tot de escalatie van delicten. In dit onderzoek zijn relatief veel factoren met betrekking tot de thuisomgeving van de adolescent getoetst in relatie tot de escalatie van delicten. Ferwerda et al. (1996) namen in hun onderzoek ook veel familiefactoren mee, maar zij hebben slechts in kaart gebracht in hoeverre deze factoren aanwezig waren tijdens de kindertijd van een aantal criminele jongeren die zich schuldig maken aan ernstige vormen van crimineel gedrag. Zij stelden op basis hiervan een lijst met factoren op die wellicht een voorspellende waarde hebben voor crimineel gedrag op latere leeftijd (Ferwerda et al., 1996). Zij onderzochten aldus niet of er sprake was van een significante relatie tussen de factoren en crimineel gedrag. In huidig onderzoek is wel getoetst of er sprake is van een statistisch significante relatie, waardoor het van toegevoegde waarde is voor de bestaande literatuur, ondanks dat er slechts voor één van de onderzochte factoren bewezen kon worden dat deze een effect heeft op de escalatie van delicten.

De resultaten van huidig onderzoek duiden er, zoals reeds benoemd, ten eerste op dat er wellicht andere factoren een rol spelen bij het verklaren van de escalatie van delicten van

delinquente adolescenten, die in huidig onderzoek door beperkingen in de data en/of theoretische overwegingen niet zijn opgenomen. Akers et al. (1979) beschrijven in hun artikel dat na het uitvoeren van delinquent gedrag voor de eerste keer, de imitatie van dit gedrag minder belangrijk wordt. Vanaf dat moment gaan de feitelijke gevolgen, ofwel bekrachtigers en bestraffers, van dit gedrag een rol spelen. Akers et al. (1979) stellen dat deze feitelijke gevolgen de waarschijnlijkheid dat het gedrag zal worden voortgezet bepalen. In huidig onderzoek is echter gefocust op de beloning en het (uitblijven van) straffen van delinquent gedrag door de sociale omgeving en zijn deze feitelijke gevolgen niet bestudeerd, wat daarmee als een beperking van dit onderzoek kan worden gezien. Mogelijkerwijs zijn deze feitelijke gevolgen meer van belang voor het verklaren van de escalatie van delicten van delinquente adolescenten dan de reacties van de sociale omgeving op dit gedrag die in dit onderzoek zijn bestudeerd, omdat feitelijke gevolgen als justitiële straffen en maatregelen de criminele loopbaan van de delinquente adolescenten kunnen bepalen, doordat zij daadwerkelijke gevolgen ondervinden wanneer zij delicten plegen.

Ten tweede is huidig onderzoek, zoals reeds benoemd, gebaseerd op een zeer specifieke onderzoeksgroep. Over alle respondenten van dit onderzoek is een Pro Justitia rapportage opgesteld, wat betekent dat er bij alle respondenten een vermoeden was van een geestelijke stoornis en/of een gebrekkige ontwikkeling. Omdat huidig onderzoek op deze specifieke delinquente adolescenten is gebaseerd, zijn de resultaten van dit onderzoek hier wellicht door beïnvloed: mogelijkerwijs worden er weinig effecten gevonden van de sociale omgeving op de escalatie van delicten omdat de geestelijke gesteldheid van de adolescenten een grote rol speelt bij het verklaren van de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Ook zijn de resultaten van huidig onderzoek door deze specifieke onderzoeksgroep wellicht niet geheel representatief voor de gehele populatie van delinquente adolescenten. Daarnaast zou de psychische toestand van delinquente adolescenten ook een reden kunnen zijn voor het inschakelen van hulpverlening binnen de thuisomgeving, waardoor het gevonden effect van hulpverlening op de escalatie van delicten wellicht verklaard zou kunnen worden door de geestelijke gesteldheid van de adolescent.

Ten derde worden er in de hoofdanalyses respondenten meegenomen die *first time offenders* zijn: deze adolescenten hebben geen justitieel verleden en hebben daarmee in feite geen kans gehad om te escaleren in hun delicten. Door middel van een robuustheidsanalyse is er gecontroleerd of het verwijderen van deze respondenten zorgt voor verschillende effecten, maar de resultaten van de analyses bleven (grotendeels) hetzelfde. Hulpverlening kon in deze robuustheidsanalyse echter niet worden meegenomen, waardoor niet volledig duidelijk wordt

in hoeverre de operationalisering van escalatie de resultaten van huidig onderzoek heeft beïnvloed.

Ten vierde was dit onderzoek afhankelijk van de informatie die in de Pro Justitia rapportages staat vermeld, omdat er geen mogelijkheid was om zelf vragen te stellen aan de verdachte adolescenten. De rapportages worden opgesteld door verschillende Pro Justitia rapporteurs, waardoor elke rapportage net anders is geschreven. Niet in elke rapportage staat precies dezelfde informatie en soms werden niet alle factoren die werden gebruikt voor huidig onderzoek duidelijk vermeld in de rapportage. Er is daarom voor gekozen om er vanuit te gaan dat er geen sprake was van de factoren wanneer hier niets over vermeld stond in de rapportage, met uitzondering van de werkstatus van de ouders. Er kan echter niet met zekerheid worden gesteld dat er daadwerkelijk geen sprake is van de factoren wanneer dit niet wordt niet genoemd in de rapportage, waardoor de resultaten wellicht deels op onvolledige informatie zijn gebaseerd. Het zou immers zo kunnen zijn dat er bijvoorbeeld wel sprake is (geweest) van mishandeling binnen het gezin of van de adolescent zelf, maar dat dit niet in de rapportage wordt vermeld omdat de delinquente adolescent en/of de familie van de adolescent hier niets over vertellen aan de Pro Justitia rapporteur. Hierdoor zal de rapporteur geen vermelding maken van mishandeling in de rapportage, omdat hij deze informatie simpelweg niet ter beschikking heeft.

Tot slot was de operationalisering van de invloed van leeftijdsgenoten niet optimaal in huidig onderzoek. Door de beperkte informatie over leeftijdsgenoten en vrienden in de Pro Justitia rapportages, konden er slechts twee variabelen worden meegenomen in dit onderzoek met betrekking tot de invloed van leeftijdsgenoten. In de Pro Justitia rapportages stond in de meeste gevallen vermeld in hoeverre een adolescent contact had met delinquente leeftijdsgenoten en of er sprake was van een mededader tijdens het delict. Er kon echter niet worden achterhaald of deze leeftijdsgenoten als vrienden worden beschouwd door de adolescent en in hoeverre deze leeftijdsgenoten daadwerkelijk van invloed zijn op de delinquente adolescent. Ook hoeft de aanwezigheid van een mededader tijdens het plegen van het delict niet per definitie te betekenen dat er sprake is geweest van een vorm van groepsdruk. Dat er geen effecten zijn gevonden van de onderzochte factoren met betrekking tot leeftijdsgenoten is hier wellicht door te verklaren. Door de beperkte informatie over leeftijdsgenoten in de rapportages kon er ook slechts gekeken worden naar de invloed van delinquente leeftijdsgenoten, en kon de eventuele positieve invloed van niet-delinquenten leeftijdsgenoten niet mee worden onderzocht in de huidige studie.

5.3 Aanbevelingen voor beleid en vervolgonderzoek

Dit onderzoek heeft enkele nieuwe inzichten gegeven op het gebied van de escalatie van delicten van delinquente adolescenten en de invloed van de sociale omgeving op de escalatie van delicten. De beleidsvraag waar door middel van huidig onderzoek een antwoord op wordt gezocht is als volgt: *In hoeverre kan de escalatie van delicten onder delinquente adolescenten worden teruggedrongen door in te spelen op de invloed van de thuisomgeving en delinquente leeftijdsgenoten op deze adolescenten?* Zoals beschreven bleek het ontvangen van hulpverlening binnen de thuisomgeving van de delinquente adolescent van belang te zijn voor het verklaren van escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Vanuit de *social learning theory* werd verwacht dat hulpverlening een effect zou hebben op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten doordat ouders minder bewust bezig zijn met de opvoeding van hun kinderen, waardoor het straffen of ontmoedigen van delinquent gedrag vaak uitblijft (Ferwerda et al., 1996; Akers et al., 1979). Hulpverlening wordt vaak ingeschakeld om problemen binnen de thuisomgeving te verminderen al dan niet op te lossen, maar de resultaten van huidig onderzoek duiden erop dat deze hulpverlening niet bijdraagt aan het verminderen of voorkomen van het probleem van escalatie van delinquente adolescenten in het gezin. Een advies vanuit dit onderzoek is dan ook dat hulpverleningsinstanties die toch al worden ingeschakeld in de gezinnen van delinquente adolescenten voor andere problemen binnen het gezin, beter zouden moeten inspelen op de mogelijkheid om de escalatie van delicten te verminderen of zelfs te voorkomen. De huidige hulpverlening die de problematische gezinnen van delinquente adolescenten ontvangen blijkt echter een aantal gebreken te hebben, waardoor de hulpverlening niet optimaal tot uiting komt binnen de thuisomgeving (Ferwerda et al., 1996). Adolescenten die al vanaf jonge leeftijd escaleren in hun delicten, blijken vaak uit multi-probleemgezinnen te komen. Er is vaak sprake van een cumulatief effect model, waarbij er complexe wisselwerkingen bestaan tussen verschillende risicofactoren binnen het gezin, eventuele stoornissen van de adolescent en/of ouders en het ontwikkelen van delinquent gedrag van de adolescent (Ferwerda et al., 1996). In deze gezinnen blijken er echter vaak veel verschillende hulpverleningsinstanties aan het werk te zijn, welke zich allen op een ander aspect van de problematiek binnen het gezin richten. Hierdoor ontbreekt een totaalbeeld van de problematiek vaak en er is in veel gevallen sprake van ongecoördineerde en op zichzelf staande acties die worden genomen, zonder dat er overleg is tussen de verschillende instanties (Ferwerda et al., 1996). Door deze zogenaamde overdosis van (vaak kortdurende) hulpverleningscontacten is er veelal weinig sprake van gedragsverandering of verbetering van de situatie. Het resultaat van deze aanpak is vaak juist dat gezinnen niet meer ingaan op, of niet meewerken aan het

hulpverleningsaanbod, omdat zij na verloop van tijd geen vertrouwen meer hebben in hulpverlening omdat de hulpverlening in veel gevallen niet leidt tot oplossingen van de problematiek (Ferwerda et al., 1996). De hulpverlening binnen de thuisomgeving van delinquente adolescenten zou dan ook gericht moeten zijn op een meer integrale aanpak van de gezinssituatie. Het aantal verschillende hulpverleningsinstanties zou moeten worden gereduceerd, door het inschakelen van een gezinsbegeleider die het gezin ondersteunt. De insteek hiervan zou moeten zijn dat deze gezinsbegeleider zoveel mogelijk taken voor zijn of haar rekening neemt, met als doel het minimaliseren van het aantal contacten met hulpverleningsinstanties en het verbreden van de aanpak van de problematiek.

Dit onderzoek zou dan ook kunnen bijdragen aan het vormen van richtlijnen ter vermindering of voorkoming van een escalatie van delicten, door het aantal verschillende hulpverleningsinstanties binnen de problematische thuisomgevingen van delinquente adolescenten te verminderen en door een meer integrale aanpak te ontwikkelen die niet slechts gericht is op de delinquente adolescent zelf, maar die zich richt de bredere gezinsproblematiek.

Er bestaat echter nog veel onduidelijkheid over het onderliggende mechanisme van het effect van hulpverlening binnen de thuisomgeving op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Vanuit de *social learning theory* wordt dit effect verklaard door de onderliggende problemen die ten grondslag liggen aan het ontvangen van hulpverlening binnen de thuisomgeving, maar alle andere indicatoren van instabiliteit in de thuisomgeving bleken geen effect te hebben op de escalatie van delicten. Desondanks werd er in huidig onderzoek, zelfs wanneer er gecontroleerd werd voor alle andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving en de factoren met betrekking tot de invloed van delinquente leeftijdsgenoten, een effect gevonden van hulpverlening op de escalatie van delicten. Er zou daarom meer onderzoek moeten worden gedaan naar de hulpverlening binnen de thuisomgeving van escalerende adolescenten, om zo een beter beeld te krijgen van het onderliggende mechanisme dat de reden is van het effect van hulpverlening binnen de thuisomgeving op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten.

Eveneens zou er in vervolgonderzoek aan de hand van longitudinale data ook onderzocht moeten worden in hoeverre hulpverlening daadwerkelijk een indicator is van ernstige problematiek binnen de thuisomgeving. Door middel van een robuustheidsanalyse is er gecontroleerd in hoeverre hulpverlening werd gemedieerd door andere indicatoren, waaruit is gebleken dat er wellicht enigszins sprake is van een mediatie door het uit huis wonen van de adolescent. Omdat de indicatoren van een instabiele thuisomgeving in de huidige studie slechts op een enkel moment zijn gemeten, kan er niet worden gecontroleerd in hoeverre er werkelijk

sprake is van een mediatie, of dat er wellicht sprake is van een schijnverband. De andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving waarvan werd verwacht dat zij reden zouden kunnen zijn voor het ontvangen van hulpverlening, bleken allen geen effect te hebben op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. Hierdoor blijft het onduidelijk welke factoren en/of mechanismen oorzaak zijn voor het ontvangen van hulpverlening binnen de thuisomgeving. Door middel van het onderzoeken van longitudinale data met betrekking tot hulpverlening binnen de thuisomgeving kan worden bestudeerd in hoeverre hulpverlening leidt tot de escalatie van delicten omdat het een indicator is van instabiliteit binnen de thuisomgeving of dat er een andere onderliggende reden is waarom hulpverlening lijkt te leiden tot de escalatie van delicten van delinquente adolescenten.

Omdat er verder geen effecten werden gevonden van de onderzochte factoren op de escalatie van delicten, is het moeilijk om verdere aanbevelingen voor beleid op huidig onderzoek te baseren. Er wordt aan de hand van huidig onderzoek dan ook vooral aangeraden om in de toekomst meer onderzoek te verrichten naar de escalatie van delicten en naar de factoren die hier aan ten grondslag liggen. De effecten die in dit onderzoek werden voorspeld waren gebaseerd op de verwachtingen vanuit de literatuur. Deze factoren bleken in de bestaande literatuur van invloed te zijn op het delinquente gedrag van adolescenten. De resultaten van huidig onderzoek duiden er echter op dat de meeste van deze factoren niet van belang zijn voor het verklaren van de escalatie van delicten, waardoor er vermoedens ontstaan dat er wellicht meer of in elk geval andere mechanismes en/of theorieën nodig zijn voor het verklaren van de escalatie van delicten. Vervolgonderzoek zou allereerst meer explorerend moeten onderzoeken welke mechanismes ten grondslag liggen aan de escalatie van delicten van delinquente adolescenten, omdat het mechanisme van het aanleren van delinquent gedrag door middel van positieve en/of negatieve bekrachtiging, wat verwacht werd vanuit de *social learning theory*, niet van belang lijkt te zijn voor de escalatie van delicten van de delinquente adolescenten in dit onderzoek. Wanneer hier meer duidelijkheid over wordt gecreëerd, kan er daarna wellicht meer verklarend onderzoek worden verricht naar de escalatie van delicten en de factoren die daadwerkelijk ten grondslag liggen aan de escalatie van delicten van delinquente adolescenten. De psychische gesteldheid van de adolescenten zou hier in elk geval bij betrokken moeten worden, omdat dit mogelijk van grote invloed is op de escalatie van delicten.

Tot slot zou er in vervolgonderzoek gekeken moeten worden naar het mediërende effect van het opgroeien in een instabiele thuisomgeving en het zoeken van contact met delinquente leeftijdsgenoten. In huidig onderzoek is het modererende effect van een instabiele thuisomgeving onderzocht op de relatie tussen het contact met delinquente leeftijdsgenoten en

de escalatie van delicten. Er kan echter ook worden verwacht dat wanneer een adolescent opgroeit in een instabiele thuisomgeving, deze adolescent sneller geneigd zal zijn om delinquente contacten te vormen, omdat de thuisomgeving van invloed blijkt te zijn op het netwerk van leeftijdsgenoten van adolescenten (Grusec & Hastings, 2014). Ouders kunnen de contacten die hun kind maakt beïnvloeden doordat zij bijvoorbeeld keuzes maken met betrekking tot de scholing van hun kind en de buurt waarin zij wonen. De contacten die adolescenten hebben met leeftijdsgenoten zijn worden daarom gemedieerd door de invloed van de ouders (Grusec & Hastings, 2014). Wanneer er binnen de thuisomgeving een negatieve invloed wordt uitgeoefend op de adolescent, zal dit er wellicht voor zorgen dat de adolescent contacten gaat vormen met leeftijdsgenoten die delinquent gedrag vertonen, omdat de vorming van dergelijke contacten niet wordt ontmoedigd door de thuisomgeving. Dit mediërende effect kon in huidige studie niet worden onderzocht omdat het contact met delinquente leeftijdsgenoten slechts op een enkel moment is gemeten, en niet gemeten kon worden in hoeverre de instabiliteit van de thuisomgeving leidt tot de vorming van delinquente vriendschappen. Vervolgonderzoek zou daarom door middel van longitudinale data deze relatie moeten bestuderen om meer inzicht te krijgen in de invloed van de thuisomgeving op het vormen van contacten met delinquente leeftijdsgenoten.

Eindnoten

1. De Pro Justitia rapportages die in dit onderzoek zijn meegenomen zijn allen opgesteld na 1 april 2014. Op deze datum trad het Adolescentenstrafrecht in werking, waardoor er alleen in deze rapportages een uitspraak wordt gedaan over de toepassing van dit recht op de verdachte adolescent. Deze datum van inwerkingtreding is voor huidig onderzoek niet relevant, maar dit is één van de inclusiecriteria die gebruikt is in voor het ASR onderzoek waar onderzoeker aan meewerkte. Er is daarom voor gekozen om dit ook als criterium te gebruiken voor het meenemen van de respondenten voor het huidige onderzoek.
2. Bij het uitvoeren van de robuustheidsanalyses bleek de variabele *Hulpverlening binnen gezin* foutieve uitkomsten te geven. Uit het opvragen van de frequenties van de variabele bleek dat er sprake was van een scheve verdeling in de variabele. Er bleken slechts 5 respondenten over te blijven die op deze variabele de waarde 0 scoorden, terwijl er 83 respondenten waren die de waarde 1 scoorden op deze variabele. Er is daarom voor gekozen om de variabele met betrekking tot hulpverlening binnen de thuisomgeving niet mee te nemen in de robuustheidsanalyses. Uit de analyses is gebleken dat er geen significante effecten worden gevonden wanneer de respondenten zonder justitieel verleden uit de dataset worden verwijderd, wat betekent dat de conclusies hetzelfde blijven ten opzichte van de oorspronkelijke analyse.
3. Voorafgaand aan het uitvoeren van de analyses, is er getoetst voor multicollineariteit. De Variance Inflation Factors (VIF's) waren allemaal kleiner dan 5, wat betekent dat er geen tot weinig sprake is van multicollineariteit (Ringle, Wende & Becker, 2015).
4. In verband met de weinige significante effecten en het opmerkelijke effect van hulpverlening, is er voor gekozen om twee extra analyses uit te voeren: één analyse met alleen hulpverlening als onafhankelijke variabele en één analyse waarbij alle indicatoren van een instabiele thuisomgeving zijn meegenomen, behalve hulpverlening. In de eerste analyse wordt getoetst in hoeverre er sprake is van een direct effect van hulpverlening binnen het gezin, als alle andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving niet worden meegenomen. Met deze analyse wordt bekeken of het effect van hulpverlening verandert wanneer er niet gecontroleerd wordt voor de andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving, omdat verwacht kan worden dat de andere indicatoren van invloed zijn op de ontvangst van hulpverlening. In de tweede analyse wordt getoetst in hoeverre er sprake is van significante effecten van de indicatoren van een instabiele thuisomgeving, wanneer er niet gecontroleerd wordt voor hulpverlening, om te controleren of toch effecten blijken

te bestaan voor de andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving wanneer er niet gecontroleerd wordt voor hulpverlening binnen de thuisomgeving, waarmee het eventuele indirecte effect wordt geëlimineerd. In beide analyses zijn de controlevariabelen sekse, leeftijd en opleidingsniveau meegenomen. De Tabel 6 in Appendix E worden de resultaten van deze robuustheidsanalyses gepresenteerd. Uit de analyse in Model 4 blijkt dat het effect van hulpverlening op de escalatie van delicten enigszins groter wordt, en dat de p-waarde van deze variabele daalt (OR = 7.243; 95% CI [1.748, 30.017]; p = 0.006) ten opzichte van de originele analyse in Model 1a. Dit wijst erop dat een deel van het effect van hulpverlening gemedieerd lijkt te worden door andere indicatoren van een instabiele thuisomgeving. Uit de analyse in Model 5 blijkt dat alleen de variabele *Adolescent uit huis gewoond* marginaal significant wordt wanneer hulpverlening niet wordt meegenomen in de analyse (OR = 2.997; 95% CI [0.864, 10.400]; p = 0.084). Dit wijst erop dat het uit huis wonen van de adolescent wel van invloed is op de escalatie van delicten, maar dat dit effect wordt geëlimineerd door de hulpverlening binnen de thuisomgeving.

5. Er is in huidige studie ook voor gekozen om alle indicatoren voor een instabiele thuisomgeving apart te toetsen, om ervoor te zorgen dat eventuele samenhangende effecten niet worden geëlimineerd, maar alle directe effecten van deze indicatoren op de escalatie van delicten worden getoetst. De resultaten van deze analyses worden gepresenteerd in Tabel 4 in Appendix C. De coëfficiënten van deze indicatoren worden allen in één model gepresenteerd, maar zijn apart van elkaar getoetst in de analyses. Zoals in Tabel 4 kan worden gezien, is alleen het effect van het uit huis wonen van de adolescent op de escalatie van delicten marginaal significant wanneer de indicatoren apart van elkaar worden getoetst (OR = 2.644; 95% CI [0.955, 7.321]; p = 0.061). Daarnaast wordt het effect van hulpverlening binnen de thuisomgeving op de escalatie van delicten enigszins groter en daalt de p-waarde ten opzichte van de analyses waarbij alle tegelijk werden getoetst (OR = 6.602; 95% CI [1.716, 25.397]; p = 0.006). Dit wijst erop dat er enigszins sprake is van samenhangende effecten van de indicatoren van een instabiele thuisomgeving. De rest van de indicatoren blijven geen effect te hebben op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten wanneer de indicatoren apart worden meegenomen.
6. In Tabel 5 in Appendix D worden de resultaten van de regressieanalyses gepresenteerd wanneer de controlevariabelen niet worden meegenomen in de analyses. Verwacht werd dat, wanneer er niet werd gecontroleerd voor sekse, leeftijd en opleidingsniveau, er voor meer voorspellers van escalatie een significant effect zou worden gevonden. De p-waarde van de aanwezigheid van hulpverlening binnen het gezin van de delinquente adolescent

wordt hoger in relatie tot de escalatie van delicten dan wanneer de controle variabelen wel werden genomen (OR = 4.476, 95% CI [0.926, 21.646]; p = 0.062). De formatieve schaal van instabiele thuisomgeving blijkt wel een significant effect te hebben op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten wanneer er niet gecontroleerd wordt voor sekse, leeftijd en opleidingsniveau (OR = 1.415, 95% CI [0.996, 2.009]; p = 0.052). Dit kan er op duiden dat er toch een effect bestaat van het opgroeien in een instabiele thuisomgeving op de escalatie van delicten, maar dat dit effect gemedieerd wordt door een of meerdere controlevariabelen. Daarnaast zou er ook sprake kunnen zijn van een schijnverband, waarbij de controlevariabelen zowel een effect zouden kunnen hebben op de instabiliteit van de thuisomgeving, als ook op de escalatie van delicten van delinquente adolescenten.

Literatuur

- Agnew, R. (1991). The interactive effects of peer variables on delinquency. *Criminology*, 29(1), 47-72.
- Akers, R. L. (1985). *Deviant Behavior: A Social Learning Approach*. 3rd ed. Belmont Calif.: Wadsworth.
- Akers, R.L., Krohn, M. D., Lanza-Kaduce, L. & Radosevich, M. (1979). Social learning and deviant behavior: A specific test of a general theory. *American Sociological Review* 44: 636-655.
- Bandura, A. (1978). Social learning theory of aggression. *Journal of communication*, 28(3), 12-29.
- Beke, B. & Ferwerda, H. (2008) Jeugdgroepen – Van rondhangen tot bendevoering. In Weijers, I., Eliaerts, C. Jeugdcriminologie. Den Haag: Boom.
- Blumstein, A., Cohen, J., Roth, J. & Visher, C. A. (eds) (1986). Criminal careers and “career criminals”, vol 1. *National Academy Press*, Washington, DC.
- Brame, R., Turner, M. G., Paternoster, R., & Bushway, S. D. (2012). Cumulative prevalence of arrest from ages 8 to 23 in a national sample. *Pediatrics*, 129(1), 21-27.
- Brauer, J. R., & Tittle, C. R. (2012). Social learning theory and human reinforcement. *Sociological Spectrum*, 32(2), 157-177.
- Britt, C. L. (1996). The measurement of specialization and escalation in the criminal career: An alternative modeling strategy. *Journal of Quantitative Criminology*, 12(2), 193-222.
- Carlson, A. (2012). How parents influence deviant behavior among adolescents: an analysis of their family life, their community, and their peers. *Perspectives*, 42-51.
- Dijkstra, J. C., & Veenstra, R. (2005). Jong probleemgedrag als voorspeller voor latere criminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 48(3), 6.
- Farrington, D. P., Jolliffe, D., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M., & Kalb, L. M. (2001). The concentration of offenders in families, and family criminality in the prediction of boys' delinquency. *Journal of adolescence*, 24(5), 579-596.
- Farrington, D. P., Loeber, R. & Jolliffe, D. (2008). The age-crime curve in reported offending. In R. Loeber, D. P. Farrington, M. Stouthamer-Loeber & H. Raskin White (Eds.), *Violence and Serious Theft. Development and Prediction from childhood to Adulthood* (pp. 77-104). New York: Routledge.

- Ferwerda, H. B., Jakobs, J. P., Beke, B. M. W. A., Gerretsen, N. M., & Vandenbussche, E. (1996). *Signalen voor toekomstig crimineel gedrag*. Dienst Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering, Ministerie van Justitie.
- Groot, C. M. E., De Hoop, T., Houkes, A., & Sikkel, D. (2007). *De kosten van criminaliteit: Een onderzoek naar de kosten van criminaliteit voor tien verschillende delicttypen*. Amsterdam: SEO.
- Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2007). *Handbook of socialization: Theory and research*. Guilford Publications.
- Harris, J. R. (1995). Where is the child's environment? A group socialization theory of development. *Psychological review*, 102(3), 458.
- Hoffmann, J. P., & Cerbone, F. G. (1999). Stressful life events and delinquency escalation in early adolescence. *Criminology*, 37(2), 343-374.
- Ingram, J. R., Patchin, J. W., Huebner, B. M., McCluskey, J. D., & Bynum, T. S. (2007). Parents, friends, and serious delinquency: An examination of direct and indirect effects among at-risk early adolescents. *Criminal justice review*, 32(4), 380-400.
- Jensen, G. J., & Eve, R. (1976). Sex differences in delinquency. *Criminology*, 13(4), 427-448.
- Kamerstukken II, 33 498, nr. 3. (2012/13). Geraadpleegd op 5 maart 2018, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2011/12/16/wetsvoorstel-en-memoratie-van-toelichting-adolescentenstrafrecht>
- Keenan, K., Loeber, R., Zhang, Q., Stouthamer-Loeber, M., & Van Kammen, W. B. (1995). The influence of deviant peers on the development of boys' disruptive and delinquent behavior: A temporal analysis. *Development and Psychopathology*, 7(4), 715-726.
- Kim, J., & Seo, B. S. (2013). How to Calculate Sample Size and Why. *Clinics in Orthopedic Surgery*, 5(3), 235-242.
- Kloosterboer, J., & Bakker, M. (2009). Geweld ervaren kan leiden tot geweld plegen. *Jeugd en Co Kennis*, 3(1), 18-22.
- Kordelaar, W. F. J. M. (2002). *Beslissingsondersteuning onderzoek geestvermogens in het strafrecht voor volwassenen*. Deventer: Kluwer
- Kyvsgaard, B. (2003). *The Criminal Career: The Danish Longitudinal Study*. Cambridge University Press, Cambridge, UK.

- Le Blanc, M. (2002). The offending cycle, escalation and de-escalation in delinquent behavior: A challenge for criminology. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 26(1), 53-83.
- Liu, J., Francis, B. & Soothill, K. (2011). A longitudinal study of escalation in crime seriousness. *Journal of Quantitative Criminology*, 27(2), 175-196.
- Lochner, L. (2004). Education, work, and crime: A human capital approach. *International Economic Review*, 45(3), 811-843.
- Lochner, L., & Moretti, E. (2004). The effect of education on crime: Evidence from prison inmates, arrests, and self-reports. *American economic review*, 94(1), 155-189.
- Lwin, M. O., Stanaland, A. J. S., & Miyazaki, A. D. (2008). Protecting children's privacy online: How parental mediation strategies affect website safeguard effectiveness. *Journal of Retailing*, 84(2), 205-217.
- Maccoby, E. E. (1992). The role of parents in the socialization of children: An historical overview. *Developmental psychology*, 28(6), 1006.
- McCord, J., Widom, C.S., and Crowell, N.A., eds. (2001). *Juvenile Crime, Juvenile Justice. Panel on Juvenile Crime: Prevention, Treatment, and Control*. Washington, DC: National Academy Press.
- Mesch, G. S. (2009). Parental Mediation, Online Activities, and Cyberbullying. *Cyberpsychology & Behavior* 12(4), 387-393.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course persistent antisocial behavior – a developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674-701.
- Nathanson, A. I. (2001). Parents Versus Peers : Exploring the Significance of Peer Mediation of Antisocial Television. *Communication Research* 28(3), 251-274.
- Nicholson, J., & Higgins, G. E. (2017). Social Structure Social Learning Theory: Preventing Crime and Violence. In *Preventing Crime and Violence* (pp. 11-20). Springer, Cham.
- Nijhof, K. S., Engels, R. C., Wientjes, J. A., & De Kemp, R. A. (2007). Crimineel gedrag van ouders en kinderen. *Pedagogiek*, 27(1), 29-44.
- Ringle, C. M., Wende, S., & Becker, J. M. (2015). *SmartPLS 3*. Boenningstedt: SmartPLS GmbH.
- Rojek, D. G., & Erickson, M. L. (1982). Delinquent careers a test of the career escalation model. *Criminology*, 20(1), 5-28.
- Ruder, D. B. (2008). A Work in Progress: The Teen Brain. *Harvard Magazine. Right Now: The expanding Harvard Universe*. 8-10.

- Sigvardsson, S., Cloninger, C. R., Bohman, M., & von Knorring, A. L. (1982). Predisposition to petty criminality in Swedish adoptees: III. Sex differences and validation of the male typology. *Archives of general psychiatry*, 39(11), 1248-1253.
- Steinberg, L. (1987). Single parents, stepparents, and the susceptibility of adolescents to antisocial peer pressure. *Child Development*, 58(1):269–275.
- Steinberg, L., & Monahan, K. C. (2007). Age differences in resistance to peer influence. *Developmental psychology*, 43(6), 1531.
- Stolzenberg, L., & D'Alessio, S. J. (2008). Co-offending and the age-crime curve. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 45(1), 65-86.
- Sullivan, C. J. (2006). Early adolescent delinquency: Assessing the role of childhood problems, family environment, and peer pressure. *Youth violence and juvenile justice*, 4(4), 291-313.
- Ungar, M. T. (2000). The myth of peer pressure. *Adolescence*, 35(137), 167-180.
- Van der Laan, A. M. & Goudriaan, H. (2016). Monitor Jeugdcriminaliteit: Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit 1997 tot 2015. Den Haag: WODC/CBS. Cahier 2016-1.
- Warr, M. (1993). Parents, Peers, and Delinquency. *Social forces*, 72(1), 247-264.
- Weijters, G., Verweij, S. & Tollenaar, N. (2017). Recidive onder justitiabelen in Nederland: Een verslag over de periode 2004 tot en met 2016. Den Haag: WODC. Fact sheets 2017-05.
- Widom, C. S. (1989). Child abuse, neglect, and violent criminal behavior. *Criminology*, 27(2), 251-271.
- Wolfgang, M. E., Figlio, R. M. & Sellin, T. (1972). Delinquency in a birth cohort. University of Chicago Press, Chicago.
- Wright, J. P., & Cullen, F. T. (2001). Parental efficacy and delinquent behavior: Do control and support matter?. *Criminology*, 39(3), 677-706.

Appendix A

Strafdreiging (mnd)	Omschrijving	Titel Sr	Artikel
9	Dood door schuld	21	307
12	Belediging van groep mensen	5	137c
12	Aanzetten tot discriminatie	5	137d
12	Grafschennis	5	149
12	Wederspannigheid	8	180
12	Valse aangifte of klacht	8	188
12	Smaadschrift	16	261
12	Schuldheiling	30	417bis
24	Omkoping ambtenaar	8	177
24	Bedreiging met diverse delicten	18	285
24	Eenvoudige mishandeling	20	300
24	Beschadiging goederen en dieren	27	350
36	Belaging ('stalking')	18	285b
36	Hulp bij zelfdoding	19	294
36	Mishandeling voorbedachte rade	20	301
36	Verduistering	24	321
36	Bedrog	25	326
36	Flessentrekkerij	25	326a
48	Onttrekking goederen aan beslag	8	198
48	Kinderpornografie	14	240b
48	Verleiding minderjarige tot ontucht	14	248ter
48	Intimidatie	18	285a
48	Diefstal	22	310
48	Verduistering in dienstbetrekking	24	322
48	Heling	30	416
54	Openlijke geweldpleging personen of goederen	5	141
60	Opruiing	5	131
60	Verduistering door voogd e.a.	24	323
72	Deelneming misdadige organisatie	5	140
72	Omkoping rechter	8	178

(vervolg)

Strafdreiging (mnd)	Omschrijving	Titel Sr	Artikel
72	Valsheid in geschrifte	12	225
72	Ontucht wilsonbekwame	14	247
72	Ontucht met misbruik gezag	14	249
72	Onttrekking minderjarige aan gezag	18	279
72	Kinderdoodslag	19	290
72	Diefstal onder strafverzwarende omstandigheden	22	311
72	Gewoonteheling	30	417
96	Gemeenschap wilsonbekwame	14	243
96	Gemeenschap > 12 < 16 jaar	14	245
96	Feitelijke aanranding	14	246
96	Opzettelijke vrijheidsberoving	18	282
96	Zware mishandeling	20	302
108	Valsmunterij	10	208
108	Uitgeven vals geld	10	209
108	Kindermoord	19	291
108	Diefstal met geweld	22	312
108	Afpersing	23	317
144	Veroorzaken brand, ontploffing, overstroming	7	157
144	Vergiftigen drinkwater	7	172
144	Verontreinigen bodem, lucht, oppervlaktewater	7	173a
144	Verkrachting	14	242
144	Gemeenschap < 12 jaar	14	244
144	Euthanasie	19	293
144	Zware mishandeling voorbedachte rade	20	303
180	Gijzeling	18	282a
180	Doodslag	19	287
240	Moord	19	289
6-144	Opiumwet (maken/invoeren/verhandelen/bezitten)	Opw	2-3
12-108	Wegenverkeerswet (veroorzaken ongeval)	WWW	6
3-48	Wet wapens en munitie	WWM	26

Appendix B

Tabel 3

Regressiemodellen om de escalatie van delicten te voorspellen, waarbij respondenten zonder justitieel verleden zijn verwijderd uit de analyses

	Model 1b		Model 2b		Model 3b	
	OR	95% CI	OR	95% CI	OR	95% CI
Constante	13.081		4.337		7.197	
Thuisomgeving variabelen						
Crimineel gedrag van ouder(s)	4.581	0.333, 62.974				
Broer of zus crimineel	0.810	0.111, 5.901				
Mishandeling binnen gezin	0.332	0.037, 2.989				
Mishandeling van adolescent	1.209	0.159, 9.211				
Ouders gescheiden	0.432	0.082, 2.285				
<i>Werkstatus van ouders</i>						
Werkloos	1.976	0.312, 12.525				
Onbekend	1.513	0.225, 10.186				
Hulpverlening binnen gezin						
Adolescent uit huis gewoond	0.819	0.155, 4.343				
Instabiele thuisomgeving			0.972	0.597, 1.580	0.866	0.461, 1.625
Leeftijdsgenoten variabelen						
Contact met delinquente leeftijdsgenoten	2.099	0.389, 11.332	1.902	0.409, 8.838	0.705	0.016, 30.254
Mededader	3.432	0.609, 19.257	2.810	0.583, 13.551	2.619	0.526, 13.039
Interactie variabele						
Instabiel*leeftijdsgenoten					1.343	0.481, 3.750
Controle variabelen						
Sekse	0.603	0.035, 10.500	0.911	0.076, 10.980	0.840	0.068, 10.364
Leeftijd	0.964	0.560, 1.660	0.996	0.616, 1.611	0.995	0.615, 1.612
Opleidingsniveau	0.842	0.538, 1.317	0.837	0.571, 1.227	0.818	0.552, 1.211

$\tilde{p}<0.1$, * $p<0.05$, ** $p<0.01$, N=88

Appendix C

Tabel 4

Regressiemodellen waarbij de indicatoren voor een instabiele thuisomgeving apart worden getoetst om de escalatie van delicten te voorspellen

	Model 1c	
	OR	95% CI
Constante	0.005-0.779 ¹	
Thuisomgeving variabelen		
Crimineel gedrag van ouder(s)	3.002	0.352, 25.614
Broer of zus crimineel	0.894	0.247, 3.233
Mishandeling binnen gezin	1.186	0.230, 6.128
Mishandeling van adolescent	1.190	0.308, 4.601
Ouders gescheiden	0.936	0.330, 2.653
<i>Werkstatus van ouders</i>		
Werkloos	1.926	0.666, 5.569
Onbekend	1.660	0.504, 5.467
Hulpverlening binnen gezin	6.602**	1.716, 25.397
Adolescent uit huis gewoond	2.644 [~]	0.955, 7.321
Controle variabelen		
Sekse	4.174-5.979 ²	0.984-25.955
Leeftijd	1.105-1.197 ³	0.764-1.758
Opleidingsniveau	0.724-0.782 ⁴	0.537-1.050

[~]p<0.1, *p<0.05, **p<0.01, N=100

¹ De OR-coëfficiënten variëren per model. De p-waarden variëren van 0.189-0.580.

² Idem. De p-waarden variëren 0.017-0.053. De laagste waarde en de hoogste waarde van het 95% CI worden gepresenteerd.

³ Idem. De p-waarden variëren 0.359-0.595. Idem.

⁴ Idem. De p-waarden variëren 0.033-0.101. Idem.

Appendix D

Tabel 5

Regressiemodellen om escalatie te voorspellen, zonder controlevariabelen

	Model 1d		Model 2d		Model 3d	
	OR	95% CI	OR	95% CI	OR	95% CI
Constante	0.222 [~]		0.585		0.711	
Thuisomgeving variabelen						
Crimineel gedrag van ouder(s)	4.608	0.473, 44.892				
Broer of zus crimineel	0.931	0.188, 4.604				
Mishandeling binnen gezin	0.385	0.047, 3.177				
Mishandeling van adolescent	0.428	0.100, 1.822				
Ouders gescheiden	0.542	0.159, 1.853				
<i>Werkstatus van ouders</i>						
Werkloos	2.203	0.568, 8.544				
Onbekend	2.883	0.660, 12.595				
Hulpverlening binnen gezin	4.476 [~]	0.926, 21.646				
Adolescent uit huis gewoond	2.541	0.737, 8.765				
Instabiele thuisomgeving			1.415 [~]	0.996, 2.009	1.325	0.837, 2.095
Leeftijdsgenoten variabelen						
Contact met delinquente leeftijdsgenoten	2.403	0.739, 7.819	2.459 [~]	0.864, 6.999	1.578	0.157, 15.849
Mededader	1.843	0.551, 6.161	1.260	0.446, 3.561	1.190	0.406, 3.486
Interactie variabele						
Instabiel*leeftijdsgenoten					1.171	0.560, 2.449

[~]p<0.1, *p<0.05, **p<0.01, N=100

Appendix E

Tabel 6

Regressiemodellen om de escalatie van delicten te voorspellen, met hulpverlening apart getoetst en alle indicatoren van een instabiele thuisomgeving zonder hulpverlening

	Model 4		Model 5	
	OR	95% CI	OR	95% CI
Constante	0.000 [~]		0.006	
Thuisomgeving variabelen				
Crimineel gedrag van ouder(s)			3.630	0.322, 40.923
Broer of zus crimineel			0.599	0.131, 2.741
Mishandeling binnen gezin			0.323	0.041, 2.569
Mishandeling van adolescent			0.567	0.109, 2.938
Ouders gescheiden			0.788	0.234, 2.651
<i>Werkstatus van ouders</i>				
Werkloos			2.447	0.600, 9.972
Onbekend			2.971	0.659, 13.383
Hulpverlening binnen gezin	7.243**	1.748, 30.017		
Adolescent uit huis gewoond			2.997 [~]	0.864, 10.400
Leeftijdsgenoten variabelen				
Contact met delinquente leeftijdsgenoten	1.941	0.550, 6.850	1.891	0.491, 7.283
Mededader	2.152	0.631, 7.340	2.296	0.591, 8.927
Interactie variabele				
Instabiel*leeftijdsgenoten				
Controle variabelen				
Sekse	5.117 [~]	0.981, 26.682	3.494	0.489, 24.959
Leeftijd	1.373	0.903, 2.088	1.203	0.775, 1.869
Opleidingsniveau	0.812	0.595, 1.108	0.838	0.583, 1.207

[~]p<0.1, *p<0.05, **p<0.01, N=100